

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Кафедра економіки, обліку та оподаткування

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Випускна кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконав ст. групи ЕЕПвнм-21
Стимковський Володимир Анатолійович

ВННІЕ ЗУНУ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1. Сутність прибутку підприємства, його види, функції, процес формування та розподілу.....	6
1.2. Методичні підходи до оцінки прибутковості підприємства	19
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ПАТ «ВІННИЦЬКИЙ ОЛІЙНОЖИРОВИЙ КОМБІНАТ».....	24
2.1. Фінансово-економічна характеристика ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат».....	24
2.3. Аналіз прибутковості підприємства	32
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	37
3.1. Оптимізація фінансових ресурсів для підвищення прибутковості підприємства	37
3.2. Формування стратегії розвитку підприємства.....	45
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

В сучасних умовах розвитку економіки питання управління прибутковістю підприємства набуває особливої актуальності. Прибутковість є важливим показником фінансового здоров'я та ефективності підприємства, який показує його здатність генерувати дохід, адаптуватися до змін ринкових умов і підтримувати стабільність у довгостроковій перспективі. Успішне управління прибутковістю підприємства не тільки дозволяє забезпечити фінансову стійкість та конкурентоспроможність на ринку, але й створює основу для залучення інвестицій, розширення ринків збуту, впровадження інновацій та підвищення загального

Сучасні підприємства стикаються з різноманітними викликами, серед яких: високий рівень конкуренції, зростання витрат на ресурси, нестабільність запиту та обмеженість доступу до джерел фінансування. В умовах таких викликів традиційні методи управління фінансовими показниками часто виявляються недостатніми, що зумовлює потребу пошуку нових підходів до управління доходами. Це передбачає впровадження інноваційних управлінських рішень, орієнтованих не лише на поточне збільшення доходів, а й на довгострокове зростання потенціалу прибутків.

Дослідженням сутності прибутку, його формування та критеріїв оцінки присвячені праці як зарубіжних, так і українських економістів, серед яких О. Бланк, А. Дайле, Б. Коласс, Е. Негашев, Д. Хан, Л. Чорна, А. Шеремет. У сфері розробки стратегічного управління підприємством вагомий внесок зробили такі науковці, як І. Ансофф, М. Войнаренко, І. Ігнат'єва, Ф. Котлер, М. Мартиненко, В. Нижник, М. Портер. Ефективність господарської діяльності через показники прибутковості досліджували А. Бірман, К. Друрі, П. Самуельсон, В. Хойєр, П. Хейне. Науковими працями цих дослідників окреслюються основи управління прибутками, що служать підґрунтям для розробки сучасних методів та інструментів у цій сфері.

Задачі і мета дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є

аналіз ключових чинників, що впливають на прибутковість підприємства, виявлення наявних проблем у цій сфері та розробка ефективних рекомендацій для їх подолання.

Для досягнення поставленої мети було поставлено такі завдання:

- дослідити сутність, види, специфіку формування та принципи розподілу прибутку підприємства;
- вивчити сучасні підходи до аналізу показників прибутковості підприємства;
- провести оцінку фінансово-економічного стану ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за період 2021-2023 років;
- виявити основні проблеми, що впливають на прибутковість ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»;
- запропонувати практичні заходи для підвищення рівня прибутковості підприємства.

Об'єктом дослідження є механізм управління прибутковістю ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат». Предмет дослідження охоплює сукупність теоретичних основ, методичних інструментів і практичних заходів, спрямованих на підвищення ефективності формування та використання прибутку підприємства.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано низку наукових методів, серед яких: інформаційно-пошуковий для збору даних; графічний метод, що включав побудову діаграм і схем для наочного подання результатів; табличний метод для структурування й узагальнення обчислень; мікроекономічний аналіз, проведений на основі фінансової звітності підприємства за визначений період; статистичний метод для оцінки динаміки ключових показників; а також метод узагальнення, що дозволив сформулювати обґрунтовані висновки щодо ефективності діяльності підприємства.

Теоретичною основою дослідження слугують концепції сучасної економічної науки, а також праці українських і міжнародних експертів, присвячені аналізу проблем прибутковості підприємств і пошуку ефективних

рішень для їх подолання..

Наукова новизна отриманих результатів сталася в розробці теоретико-методологічних основ і практичних рекомендацій для підвищення прибутковості ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат». У ході дослідження були досягнуті такі наукові результати:

- створено логічну модель управління фінансами підприємства, яка поєднує систему управління фінансовими ресурсами з відповідними концепціями, методами, механізмами та інструментами;
- запропоновано ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» провести модернізацію та ремонт будівель з використанням новітніх технологій і екологічно безпечних матеріалів;
- розроблено та обґрунтовано алгоритм стратегічного розвитку підприємства.

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні розроблених методик для підвищення ефективності діяльності підприємств. Запропоновані підходи сприяють створенню дієвої системи управління прибутковістю, забезпечують раціональне використання фінансових ресурсів через об'єктивну оцінку витрат на формування інформаційного середовища, а також вдосконалюють фінансову систему підприємства. Це дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення та оптимально розподіляти прибуток у сучасних ринкових умовах.

Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та містить 8 таблиць, 7 рисунків. Обсяг випускної кваліфікаційної роботи становить 59 сторінок комп'ютерного тексту

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність прибутку підприємства, його види, функції, процес формування та розподілу

Розвиток ринкових відносин в Україні ставить перед підприємствами нові, складні вимоги, що зумовлює необхідність адаптації їх механізмів управління. У зв'язку з підвищенням рівня самостійності підприємств та зростанням їхньої відповідальності за прийняття управлінських рішень, особливе значення набуває фінансова стабільність. Ефективне функціонування кожного суб'єкта господарювання неможливе без чіткого управління процесами формування, розподілу та використання доходів, які забезпечують основу його економічної стабільності та розвитку.

Згідно з Господарським кодексом України, підприємство є незалежним суб'єктом господарювання, що проходить державну чи місцеву реєстрацію, і його діяльність спрямована на задоволення соціальних і приватних потреб через виробничу, науково-дослідну, комерційну або іншу економічну діяльність. Прибуток, як основний фінансовий показник, демонструє результати роботи підприємства і рівень його ефективності. Нормативно-правові акти визначають прибуток як ключову умову для забезпечення сталого розвитку підприємства, підвищення його інвестиційної привабливості та підтримки конкурентоспроможності на ринку [1].

Прибуток виступає ключовою економічною категорією, яка має фундаментальне значення для функціонування бізнесу. Протягом історії економічної науки поняття прибутку зазнавало численних тлумачень і викликало гострі дискусії серед науковців. Спочатку його розглядали як явище, притаманне лише капіталістичним системам, однак згодом стало очевидним, що прибуток є невід'ємною складовою будь-якої економічної діяльності, забезпечуючи її

стабільність, розвиток і конкурентоспроможність [2, 198].

Сучасні ринкові умови вимагають впровадження інноваційних підходів до управління прибутковістю підприємств. Погляди на сутність прибутку варіюються серед вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, Б.М. Литвин і М.В. Стельмах визначають прибуток як головне джерело фінансування, яке забезпечує економічний і соціальний розвиток підприємства. Водночас вони акцентують на його важливій ролі у формуванні доходів державного бюджету, що підкреслює значення прибутковості не лише на рівні окремих підприємств, а й для економіки країни в цілому [3, 138]. Цей погляд підкреслює значення прибутку не лише для стійкого функціонування підприємства, а й для економічного розвитку держави.

Цікавий підхід до визначення прибутку пропонує С.Ф. Покропивний, трактуючи його як підсумковий фінансовий результат діяльності підприємства. За його концепцією, прибуток виникає як різниця між загальним доходом підприємства та витратами, пов'язаними з виробництвом і збутом продукції. Особливу увагу він приділяє тому, що прибуток набуває реальної форми лише після того, як створена вартість продукції реалізується і трансформується у грошові надходження. Такий підхід акцентує на зв'язку прибутку із завершенням економічного циклу підприємства та його здатністю монетизувати створений продукт[4].

А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик та Л.Д. Буряк зазначають, що прибуток – це грошовий вираз вартості частини додаткового продукту, що відображає заново створену вартість, вироблену й реалізованому підприємству [5, 218]. Інше визначення уточнює, що прибуток підприємства – це перевищення доходів над витратами, яке є єдиною формою власних накопичень підприємства. При цьому податок на додану вартість (ПДВ) та акцизний збір, що надходять до бюджету у складі виручки від реалізації, є формами централізованих накопичень, які повністю переходять у розпорядження держави, становлячи вагому частину дохідної частини державного бюджету [6].

Прибуток виступає важливим маркером фінансової стабільності

підприємства, його конкурентоспроможності на ринку та економічної життєздатності. Він є основою для ухвалення управлінських рішень щодо інвестицій, модернізації, розширення виробництва та освоєння нових ринків. Значний рівень прибутку надає підприємству можливість зміцнювати свої позиції у галузі, залучати зовнішніх інвесторів і залишатися стійким до викликів економічної нестабільності, забезпечуючи його довгостроковий успіх.

Важливо розуміти, що зацікавленість у зростанні прибутку підприємства виходить далеко за межі інтересів його керівників і працівників. Держава також має вагомий інтерес у збільшенні прибутків суб'єктів господарювання, оскільки значна частина державного бюджету формується за рахунок податкових надходжень. Ці ресурси використовуються для фінансування ключових напрямків розвитку країни, таких як соціальна інфраструктура, охорона здоров'я, освіта, національна безпека та інші важливі сфери.

Фінансовий результат є інтегральним показником, що характеризує ефективність функціонування суб'єкта господарювання. У звітному періоді він може бути як позитивним, так і негативним. Основна частина прибутку формується за рахунок реалізації продукції та визначається як різниця між виручкою від продажів і витратами на виробництво та збут. Додатково на обсяг прибутку впливають результати інвестиційної та фінансової діяльності, а також доходи чи витрати, пов'язані з надзвичайними обставинами [10].

Отже, підсумком діяльності будь-якого підприємства можуть стати як прибутки, так і збитки. Основним джерелом формування прибутку є реалізація продукції, послуг або товарів. Водночас підприємство може здійснювати інші види діяльності, які відповідають вимогам чинного законодавства [11; 438].

Для повнішого розуміння поняття «прибуток» доцільно звернутися до його визначення, закріпленого у стандарті бухгалтерського обліку №3 «Звіт про фінансові результати». Відповідно до цього стандарту, прибуток являє собою перевищення доходів над витратами, пов'язаними з їх отриманням. У протилежному випадку, коли витрати перевищують доходи, формується збиток. Ці показники відображають фінансовий результат діяльності підприємства за

визначений звітний період [12].

Прибуток є ключовим фінансовим результатом діяльності підприємства, який відображає ефективність його господарської діяльності та слугує фундаментом для економічного розвитку. Його рівень визначає здатність підприємства до самофінансування, підтримки виробничої діяльності, впровадження інновацій та розширення потужностей. Крім того, прибуток забезпечує виконання фінансових зобов'язань перед державним бюджетом, банківськими установами та іншими економічними партнерами. Таким чином, прибуток виступає ключовим показником фінансової стійкості та надійності підприємства, оскільки формується як різниця між загальними доходами та витратами, пов'язаними з різними аспектами його діяльності (рис. 1.1).

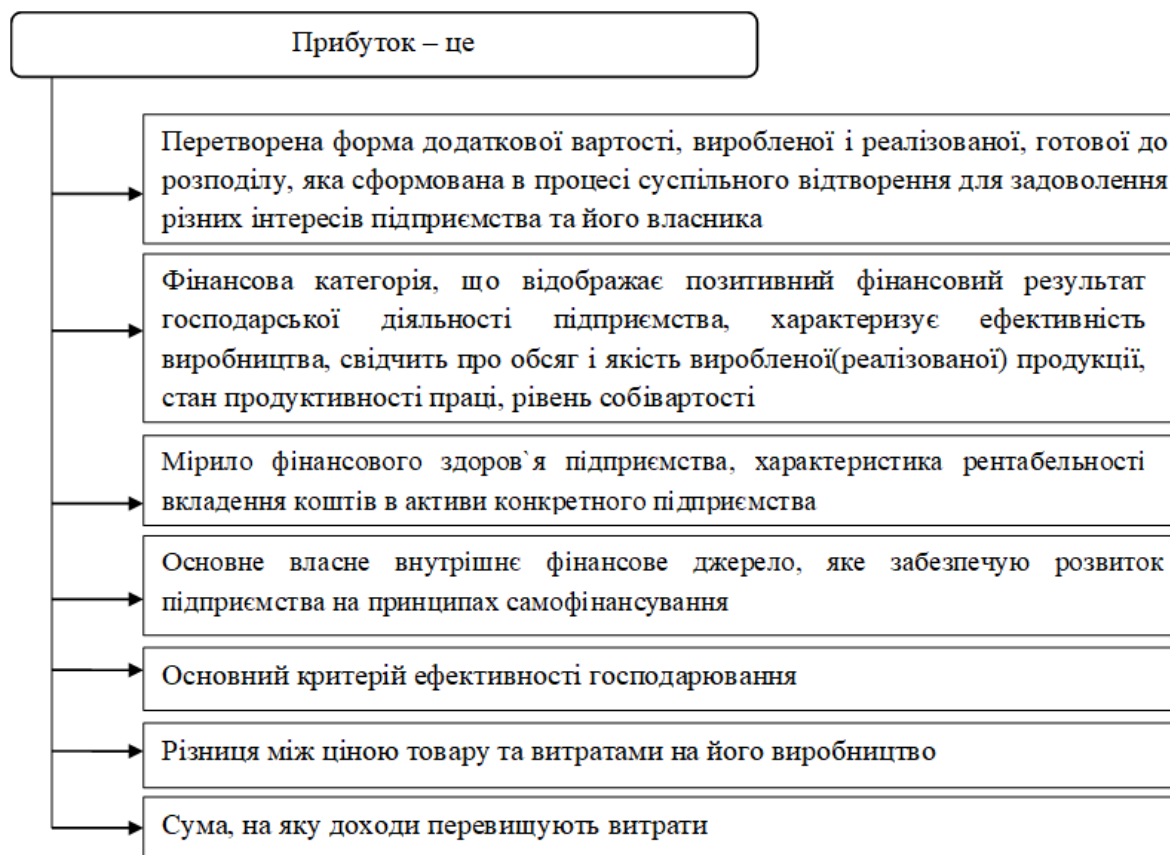

Рис. 1.1. Підходи до визначення поняття «прибуток»

Складено за даними джерел [7, 8, 9, 10, 11]

У сфері економіки прибуток підприємства розглядається як багатогранний показник, що охоплює різні складові, які можуть бути класифіковані за певними

критеріями. Кожна категорія прибутку відображає особливості окремих видів діяльності підприємства, що дозволяє здійснювати всебічний аналіз його фінансових результатів.

Відповідно до чинного законодавства, підприємства мають право вести різні види діяльності, включаючи ті, що виходять за межі основної операційної сфери. Прибуток класифікується за джерелами його отримання. Операційний прибуток виникає в результаті основної діяльності підприємства і є ключовим індикатором його продуктивності. Прибуток від інвестиційної діяльності формується за рахунок доходів, отриманих від фінансових вкладень або реалізації інвестиційних проєктів. Прибуток від фінансової діяльності включає доходи, пов'язані з управлінням капіталом, наприклад, через залучення кредитів або випуск цінних паперів.

Основні види прибутку підприємств, як правило, наведено у відповідних таблицях для забезпечення наочності та точності аналізу (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Види прибутку підприємства

Класифікаційна ознака	Види прибутку
За потребами	- загальний прибуток; - валовий прибуток; - прибуток від продажу; - торговельний прибуток.
За характером відбиття в обліку	- бухгалтерський прибуток; - економічний прибуток
За характером діяльності підприємства	- прибуток від звичайної діяльності; - прибуток від надзвичайних подій
За основними видами господарських операцій	- прибуток від операційної діяльності; - прибуток від інвестиційної діяльності; - прибуток від фінансової діяльності
За складом елементів, що формують прибуток	- маржинальний прибуток; - валовий прибуток; - чистий прибуток
За характером оподаткування прибутку	- прибуток до оподаткування; - прибуток після оподаткування
За ступенем використання виділяють	- нерозподілений прибуток; - розподілений прибуток

Складено за даними джерел [14, 13]

Коли мова йде про види прибутку на підприємствах, важливо зазначити, що для різних цілей існує кілька категорій прибутку (рис. 1.2.) [13]. Наприклад,

прибуток може бути класифіковано на операційний, інвестиційний, позареалізаційний та інші види діяльності, незалежно від джерел його отримання та специфіки підприємства. Кожен з цих видів прибутку виконує свою функцію і має своє значення для аналізу фінансової стійкості та ефективності підприємства, а також для прийняття управлінських рішень. Таким чином, правильне розуміння та класифікація доходу є прибутком для ефективного управління підприємством.

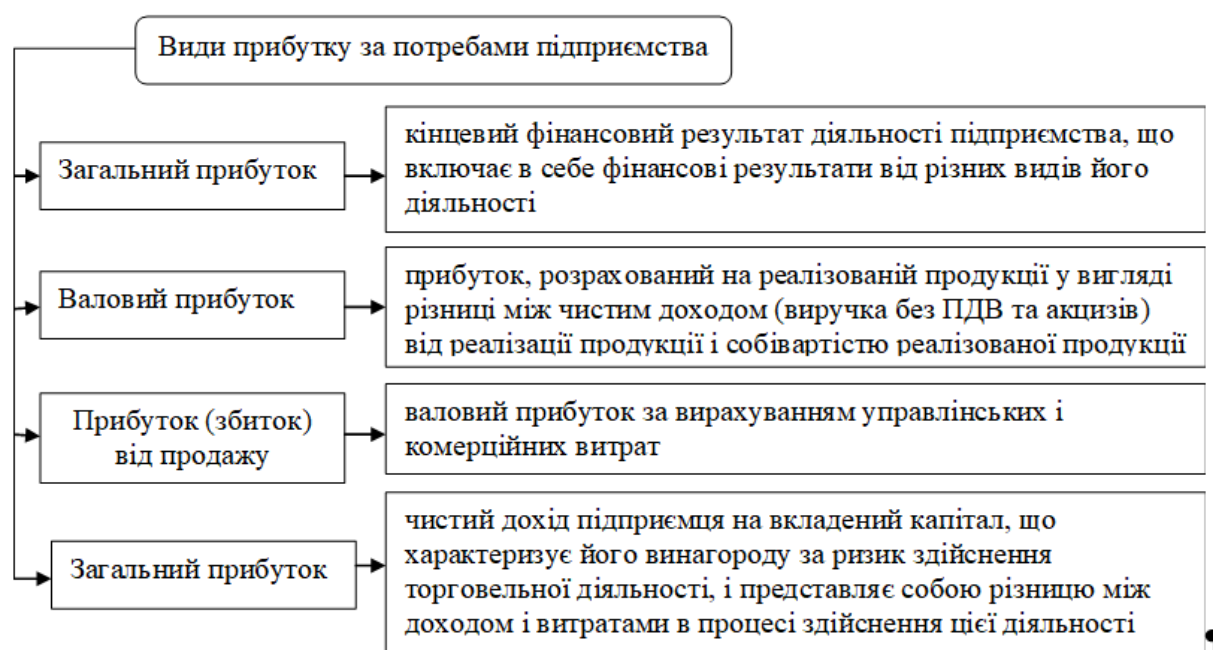

Рис. 1.2. Види прибутку за потребами підприємства та їх класифікація

Складено за даними джерел [13]

Згідно з особливостями відображення в обліковій системі, прибуток підприємства поділяється на бухгалтерський та економічний [14]. Бухгалтерський прибуток являє собою фінансовий результат усіх видів діяльності підприємства, який обчислюється як сума прибутків і збитків, зафіксованих у бухгалтерському обліку. Цей показник демонструє реальний результат господарської діяльності, спираючись на офіційно задокументовані доходи та витрати. У свою чергу, економічний прибуток визначається як різниця між загальними доходами підприємства та його витратами, враховуючи як зовнішні, так і внутрішні витрати. Внутрішні витрати, які не включаються до

бухгалтерського обліку, оцінюються через їх альтернативну вартість. Це призводить до того, що економічний прибуток, як правило, нижчий за бухгалтерський, оскільки враховує витрати, не відображені у фінансовій звітності.

Класифікація прибутку за видами діяльності підприємства передбачає поділ на прибуток від звичайної діяльності та прибуток, отриманий від надзвичайних подій. Прибуток від звичайної діяльності відображає фінансові результати, пов'язані з основними господарськими операціями, і має регулярний характер. У протилежність цьому, прибуток від надзвичайних ситуацій є наслідком непередбачуваних чи разових обставин і не є типовим джерелом доходу для підприємства.

З огляду на ключові напрями діяльності підприємства, прибуток можна класифікувати на три основні категорії: операційний, інвестиційний та фінансовий.

Операційний прибуток формується внаслідок основної діяльності підприємства, яка включає реалізацію товарів, надання послуг або виробництво продукції. До нього також відносяться доходи від операцій, які безпосередньо пов'язані з господарською діяльністю, але не належать до інвестиційної чи фінансової сфер. Цей тип прибутку є ключовим показником ефективності основних бізнес-процесів.

Інвестиційний прибуток виникає в результаті операцій з довгостроковими активами, такими як основні засоби, нематеріальні активи чи інші інвестиції. Він також може включати доходи від короткострокових вкладень, які не прирівнюються до грошових еквівалентів. Такий прибуток свідчить про успішність управління активами, що забезпечує фінансові ресурси для майбутнього зростання і розвитку підприємства.

Фінансовий прибуток складається з доходів, отриманих у результаті діяльності, пов'язаної із залученням і використанням капіталу. Це можуть бути дивіденди, відсоткові доходи або інші фінансові надходження, пов'язані з інвестиціями чи операціями з фінансовими інструментами. Крім того,

фінансовий прибуток враховує результати операцій, які змінюють структуру власного капіталу або зобов'язань підприємства, зокрема випуск акцій, боргових зобов'язань, залучення позик чи їх погашення.

Кожен із цих видів прибутку забезпечує цінну інформацію для аналізу діяльності підприємства та прийняття стратегічних рішень. Вони сприяють формуванню фінансової стійкості, ефективному управлінню ресурсами і підвищенню конкурентоспроможності на ринку.

Прибуток підприємства поділяється на кілька основних видів залежно від рівня врахованих витрат: маржинальний, валовий (або балансовий) і чистий.

Маржинальний прибуток є різницею між чистим доходом від основної діяльності та змінними витратами, що залежать від обсягу виробництва. Цей показник використовується для оцінки здатності підприємства покривати постійні витрати та генерувати прибуток.

Валовий прибуток характеризує дохід, що залишається після вирахування операційних витрат, пов'язаних із виробничою діяльністю. Це ключовий індикатор, який дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів підприємства.

Балансовий прибуток включає загальний фінансовий результат підприємства, враховуючи доходи від основної діяльності, продажу основних засобів і позареалізаційні фінансові результати, після вирахування усіх поточних витрат.

Чистий прибуток визначається як залишок після вирахування з валового прибутку всіх податкових зобов'язань. Це головний показник, що демонструє реальну фінансову віддачу підприємства та його здатність інвестувати у власний розвиток.

З точки зору податкового обліку, прибуток поділяється на оподатковуваний і неоподатковуваний. Такий поділ є важливим для оптимізації податкових платежів і формування стратегії фінансового управління, що впливає на довгострокову стійкість і конкурентоспроможність підприємства. За ступенем використання прибуток розділяється на нерозподіл і розподіл. Нерозподілений

прибуток – це частина чистого прибутку, що залишається на підприємстві після виплати дивідендів та формування резервного капіталу. Він далі поділиться на асигновану (з певним призначенням) і неасигновану (без конкретного призначення) частини. У випадку збитків непокритий збиток зменшує власний капітал.

Прибуток є ключовим показником ефективності діяльності підприємства, відіграючи важливу роль у формуванні інвестиційної політики, забезпеченні виплат дивідендів, поповненні капіталу та створенні фінансової основи для залучення кредитних ресурсів. Однак не менш важливо враховувати його соціальну функцію, яка орієнтує підприємців не лише на збільшення власного добробуту, а й на підтримку вразливих категорій населення та розвиток суспільних ініціатив.

У розвинених економіках така практика вже є нормою, коли підприємці активно беруть участь у соціальних проектах, а держава стимулює ці ініціативи через податкові пільги, грантові програми та інші механізми заохочення. В Україні, на жаль, державна підтримка соціальних ініціатив підприємств поки що обмежена, що створює перешкоди для активного розвитку цієї сфери. Проте розширення стимулюючих заходів і формування сприятливого середовища для соціально орієнтованого бізнесу може стати важливим кроком у трансформації національної економіки в найближчі роки.

Прибуток має ряд функцій, основні з яких наведені на рис.1.3.

У сучасних економічних умовах прибуток набуває особливого значення як ключовий об'єкт розподілу, що формується у сфері матеріального виробництва. Він розподіляється між різними суб'єктами економічної системи, включаючи підприємства, державу, інші сектори економіки, а також між суб'єктами однієї галузі. Крім того, прибуток слугує базою для перерозподілу ресурсів між матеріальним та нематеріальним виробництвом, створюючи фінансову основу для розвитку підприємств і підтримання балансу в економічній системі.

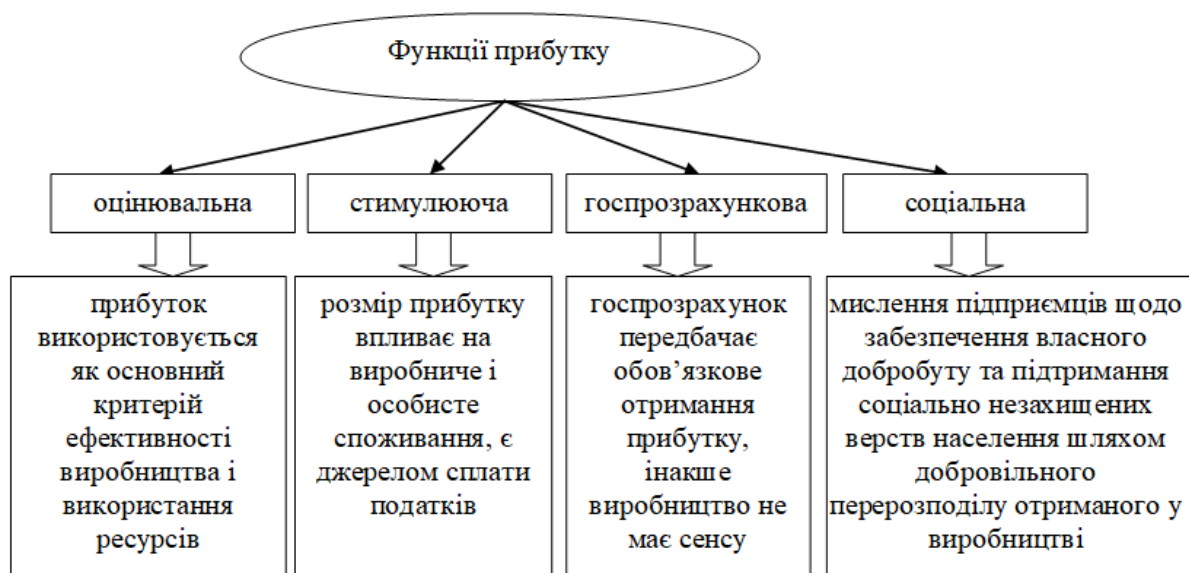

Рис. 1.3. Функції прибутку підприємства

Складено за даними джерел [15]

Прибуток відіграє ключову роль у мотивації підвищення продуктивності виробництва та заохоченні працівників до досягнення високих результатів діяльності підприємства. Його розподільча та стимулююча функції залежать від ефективності механізмів управління та оптимізації процесів розподілу. Однак прибуток не слід розглядати як єдиний критерій оцінки ефективності виробництва. Без одночасного зростання обсягів продукції в натуральному вираженні та раціонального використання ресурсів надмірна орієнтація на прибуток може призвести до зниження загальної ефективності діяльності.

У кінцевому підсумку прибуток підприємства слід використовувати для нагромадження, покриття збитків, капітальних фінансових вкладень, споживання, а також для соціальних потреб. Реалізація соціальної функції прибутку можлива за умов формування державної політики стимулювання виробників, нового економічного мислення підприємців та виховання в суспільстві нового сприйняття підприємця як важливого елемента соціуму.

Таким чином, прибуток є гарантією подальшого розвитку підприємства, після його накопичення збільшити економічні ризики. Сьогодні управління

прибутком підприємства має на меті лише забезпечення його зростання, а й ефективне формування та розподіл за напрямками економічного розвитку.

Процес формування прибутку, який є ключовим фінансовим показником результативності діяльності підприємства, ґрунтується на аналізі фінансових результатів, розрахунку собівартості продукції (послуг, робіт) та врахуванні доходів і витрат, пов'язаних із різними видами діяльності, включаючи фінансові операції. У підсумку, прибуток стає основним індикатором фінансової ефективності підприємства.

Отримання прибутку є багатокomпонентним процесом, що охоплює доходи від реалізації товарів, робіт і послуг, загальний обсяг продажів, валовий прибуток, а також витрати на адміністративні та збутові операції. Крім того, враховуються операційні доходи і витрати. Фінансові результати підсумовуються через такі ключові етапи, як визначення прибутку до сплати відсотків і податків, облік фінансових витрат, розрахунок податку на прибуток і формування чистого прибутку.

Формування прибутку є результатом усієї господарської діяльності підприємства, а ефективне управління цим процесом передбачає контроль за обсягом реалізованої продукції, враховуючи кількість і ціну товарів, а також оптимізацію витрат. Такий підхід дозволяє мінімізувати витрати і забезпечувати стабільне фінансове зростання.

С.М. Онисько та П.М. Марич розглядають процес отримання прибутку як досягнення певного фінансового результату підприємства, яке здійснює різні види діяльності – виробничу, комерційну, науково-дослідницьку та інші напрями [20].

Існують різні концепції визначення прибутку підприємства, які базуються на різних методологічних підходах:

1. Бухгалтерський підхід визначає прибуток як різницю між загальним доходом, отриманим від реалізації продукції, товарів чи послуг, і фактичними витратами, пов'язаними з їх виробництвом та продажем. Цей метод розрахунку фіксує фінансовий підсумок діяльності підприємства, який відображається у

бухгалтерській звітності та служить базою для формування фінансових документів.

2. Економічний підхід: прибуток розглядається ширше та включає різницю між доходом від реалізації продукції та витратами, пов'язаними з її виробництвом і реалізацією, доповнюючи їх оцінкою альтернативних витрат. Ці витрати враховують вартість втрачених можливостей, зокрема потенційного доходу, який міг би бути отриманий від іншого використання капіталу чи ресурсів.

Обидва підходи використовуються залежно від мети аналізу, але економічний підхід дозволяє оцінити прибуток із точки зору стратегічного управління, враховуючи приховані можливості й довгострокову перспективу [21].

Механізм формування прибутку, що ґрунтується на групуванні доходів та витрат, наведено на рис. 1.4

Прибуток підприємства формується під впливом результатів фінансової та інвестиційної діяльності. Фінансова діяльність регулює обсяг і структуру власного та залученого капіталу, впливаючи на платоспроможність і фінансову стійкість. Інвестиційна діяльність охоплює придбання та продаж необоротних активів і фінансових інвестицій, які не відносяться до грошових еквівалентів.

Основні джерела прибутку підприємства включають прибуток від реалізації основної продукції, що є ключовим складником загального прибутку, а також доходи від продажу зайвих активів або майна, яке не використовується в основній діяльності. Прибуток генерується в ході господарської діяльності підприємства шляхом ефективного контролю за обсягами та цінами реалізованої продукції, а також через раціональне управління витратами. На кожному етапі економічної діяльності формується конкретний фінансовий результат, який включає: валовий прибуток (або збиток), фінансовий результат від операційної діяльності, прибуток до оподаткування, чистий фінансовий результат, а також інший сукупний дохід до і після сплати податків.

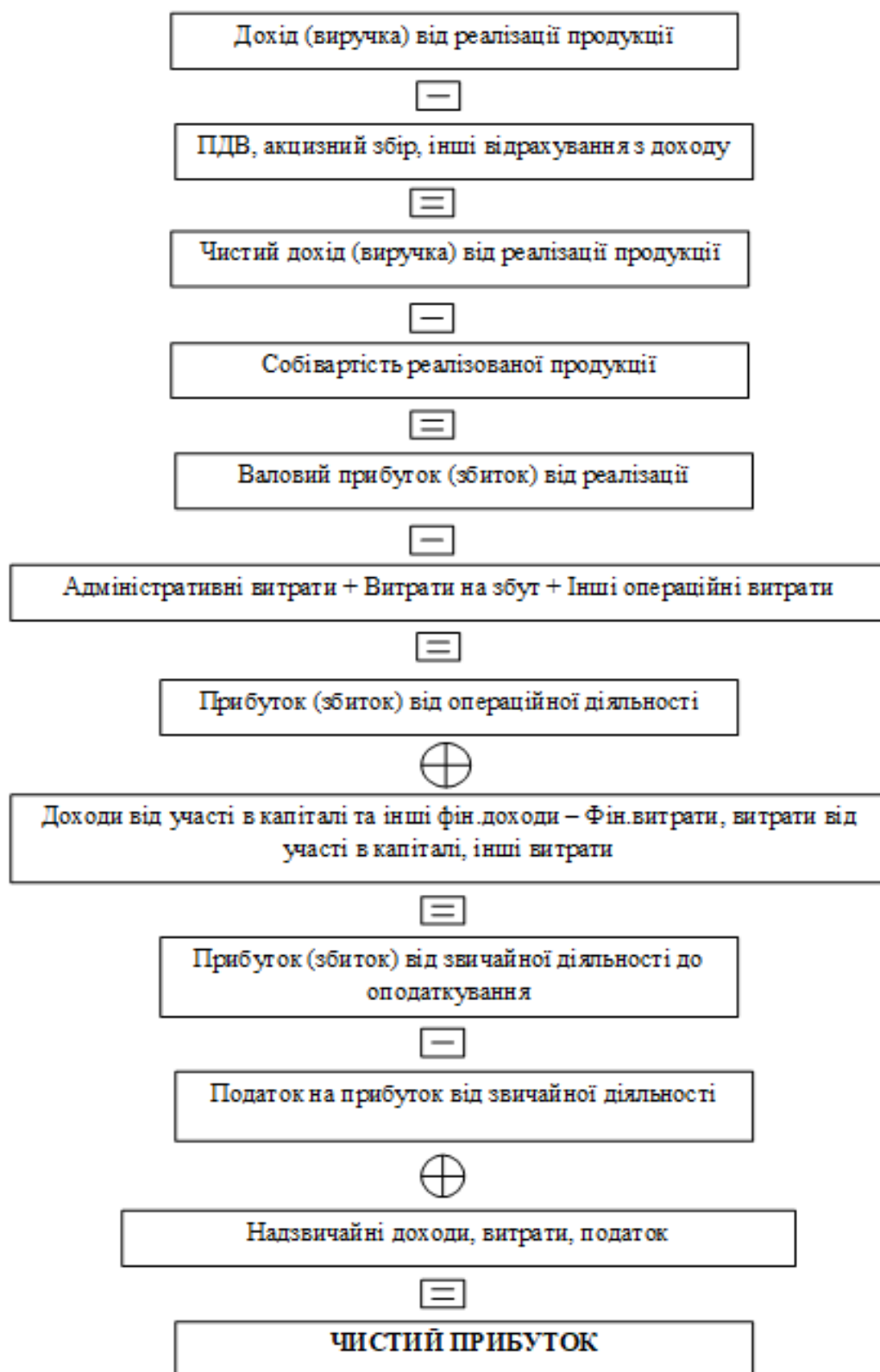

Рис. 1.4 Формування чистого прибутку підприємства

Власні дослідження автора

Основними завданнями ефективного управління прибутком є такі [22]:

– ідентифікація основних джерел прибутку підприємства;

- максимізація прибутку з урахуванням доступних ресурсів компанії та поточної ситуації на ринку;
- досягнення оптимального балансу між рівнем прибутковості і прийнятним рівнем ризику;
- збільшення ринкової вартості бізнесу;
- підтримка ліквідності активів і забезпечення фінансової стабільності підприємства;
- гарантування довгострокової конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості компанії.

Говорячи безпосередньо про управління розподілом прибутку підприємства, слід підкреслити, що основним завданням є забезпечення оптимальності його розподілу як у звітному періоді, так і в майбутніх періодах. Розподіл прибутку має забезпечувати узгодження інтересів власників з інтересами держави та трудового колективу підприємства.

Доцільно розрізняти наступні рівні розподілу прибутку:

1. Загальний розподіл прибутку.
2. Залишковий прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства після виконання податкових зобов'язань, стає основою для створення внутрішніх цільових фондів, які спрямовуються на реалізацію стратегічних завдань компанії та забезпечення її сталого розвитку.

Наприклад, в своїх дослідженнях Поддєрьогін А. М. пропонує детальну схему розподілу та використання прибутку, яка ґрунтується на вимогах бухгалтерського обліку та передбачає системний підхід до фінансових потоків підприємства (рис.1.5). Ця схема дозволяє чітко визначити, як розподіляються фінансові ресурси, що залишаються у розпорядженні організації після виконання обов'язкових податкових зобов'язань перед державою [24, 105].

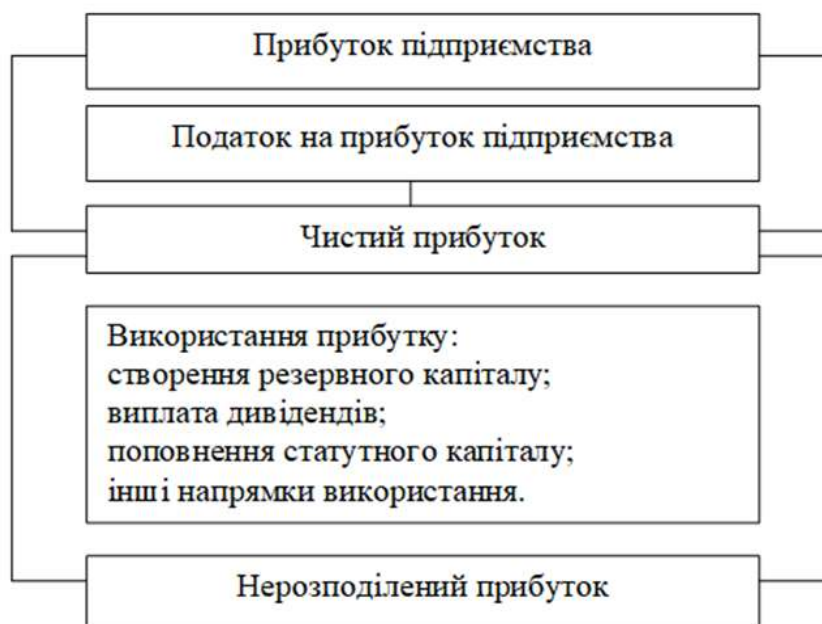

Рис. 1.5 Структурно-логічна схема розподілу і використання прибутку

Складено автором за [24]

Отже, під час формування доходу підприємства менеджери повинні аналізувати джерела його виникнення, ціни на ресурси та рівень ризику, пов'язаного з конкретною структурою капіталу. Це стратегічне завдання необхідно вирішувати не тільки на етапі заснування бізнесу, а й на всіх етапах, що потребують змін в обсязі.

1.2 Методичні підходи до оцінки прибутковості підприємства

Сума прибутку, отримана підприємством, включаючи прибуток від основної діяльності, є показником прибутку, але не може повністю характеризувати його прибутковість. Підприємства з більшим капіталом, які потребують більше ресурсів, отримують прибуток. Прибуток передбачає винагороду для ризику підприємницької діяльності і, щоб оцінити рівень прибутковості, необхідно порівняти його з витратами. Витрати можна розглядати як собівартість продукції або авансовану вартість для забезпечення діяльності підприємства. Співвідношення прибутку до витрат показує рентабельність, що є відносним показником прибутковості, вимірюється у

відсотках і може відрізнятися незалежно від визначення прибутку та витрат. Рентабельність можна аналізувати за кількома групами показників, які враховують доходність продукції, капіталів та грошових потоків. Розуміння впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, таких як ціна продукту, обсяг виробництва та використання ресурсів, є успіхом для підвищення рентабельності.

З метою оцінки прибутковості підприємства доцільним є аналіз наступних показників:

1. Валовий прибуток (тис. грн.) підприємства за формулою:

$$ВП = ЧД - С = Д - ПДВ - АЗ - С - ІВД, \quad (1.1)$$

де ЧД – чистий дохід, тис. грн.;

С – собівартість продукції що реалізується (робіт, товарів, послуг), тис. грн.;

Д – доход від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.;

ПДВ – податок на додану вартість, тис. грн.;

АЗ – акцизний збір, тис. грн.;

ІВД – інші вирахування з доходу, тис. грн.

2. Фінансовий результат від операційної діяльності (тис.грн.) за формулою:

$$\PhiРОД = ВП + ІОД - АВ - ВЗ - ІОВ, \quad (1.2)$$

де ВП – валовий прибуток, тис. грн.;

ІОД – інші операційні доходи, тис. грн.;

АВ – адміністративні витрати, тис. грн.;

ВЗ – витрати на збут, тис. грн.;

ІОВ – інші операційні витрати, тис. грн.

3. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (тис.грн.) за формулою:

$$\PhiРЗД_{до опод.} = \PhiРОД + ДК + ІФД + ІД - \PhiВ - ВК - ІВ, \quad (1.3)$$

де ДК – доход від участі в капіталі, тис. грн.;

ІФД – інші фінансові доходи, тис. грн.;

ІФ – інші доходи, тис. грн.;

ФВ – фінансові витрати, тис. грн.;

ВК – втрати від участі в капіталі, тис. грн.;

ІВ – інші витрати, тис. грн.

4. Фінансовий результат від звичайної діяльності після оподаткування (тис.грн.) за формулою:

$$\Phi PЗД = \Phi PЗД_{до опод.} - ПП, \quad (1.4)$$

де ПП – податок на прибуток від звичайної діяльності, тис. грн.

5. Чистий прибуток підприємства за досліджувані роки за формулою:

$$ЧП = \Phi PЗД + ДНД - ВНД - ПНП, \quad (1.5)$$

де ДНД – доходи надзвичайної діяльності, тис. грн.;

ВНД – витрати надзвичайної діяльності, тис. грн.;

ПНП – податки з надзвичайного прибутку, тис. грн.

6. Показники рентабельності:

- коефіцієнт рентабельності активів:

$$Pa = \frac{ЧП}{A} \times 100\%, \quad (1.6)$$

де ЧП – величина чистого прибутку або збитку підприємством, тис. грн.;

A – середньорічна вартість активів, тис. грн.

- рентабельність власного капіталу:

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} \times 100\%, \quad (1.7)$$

де BK – середньорічна вартість власного капіталу підприємства, тис. грн.

- рентабельність акціонерного капіталу:

$$P_{ак} = \frac{ЧП}{C} \times 100\%, \quad (1.8)$$

де C – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.

- рентабельність вкладень (інвестицій):

$$P_{инв} = \frac{\Phi PЗД_{до опод.}}{ВБ - ПЗ} \times 100\%, \quad (1.9)$$

де $\Phi PЗД_{до опод.}$ – фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.;

ВБ – валюта балансу, тис. грн.;

ПЗ – поточні зобов'язання, тис. грн.

- рентабельність продукції:

$$P_{\Pi} = \frac{ВП}{Д(В)Р} \times 100\%, \quad (1.10)$$

де ВП – величина валового прибутку, тис. грн.;

Д(В)Р – доход (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.

- коефіцієнт загальної рентабельності:

$$P_{\text{заг}} = \frac{ВП}{ЧД} \times 100\%, \quad (1.11)$$

де ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.

- рентабельність витрат:

$$P_{\text{витр}} = \frac{ВП}{С} \times 100\%, \quad (1.12)$$

- рентабельність продаж:

$$P_{\text{прод}} = \frac{ЧП}{ЧД} \times 100\% \quad (1.13)$$

7. Норма розподілу дивідендів, тобто відношення суми дивідендів до прибутку після відрахування податків за формулою:

$$K_{\text{нрд}} = \frac{СД}{ЧП} \times 100\%, \quad (1.13)$$

де СД – сума дивідендів, тис. грн.;

ЧП – чистий прибуток підприємства, тис. грн.

Отже, прибуток, отриманий підприємством, підлягає розподілу між державою, самим підприємством і його власниками. Чистий прибуток формує фінансові ресурси, які використовують для економічного та соціального розвитку, тому аналіз цього показника є критично важливим для стратегії підприємства. Аналіз прибутковості ускладнень оптимізації діяльності, успішному розвитку підприємства, а також перевірте джерело збільшення або причини зменшення прибутку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ПАТ «ВІННИЦЬКИЙ ОЛІЙНОЖИРОВИЙ КОМБІНАТ»

2.1 Фінансово-економічна характеристика ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Публічне акціонерне товариство «Вінницький олійножировий комбінат» було створено в результаті перетворення орендного підприємства з тією ж назвою на акціонерне товариство за рішенням його засновників. У 2010 році, відповідно до норм Закону України «Про акціонерні товариства», підприємство змінило свою правову форму та набуло статусу публічного акціонерного товариства. Головною стратегією підприємства є інтеграція майнових, виробничих, фінансових та комерційних ресурсів для забезпечення стабільного фінансового результату.

Основний вид діяльності товариства охоплює виробництво різноманітних рослинних олій, таких як соняшникова, ріпакова та соєва, а також виготовлення кондитерських та кулінарних жирів, рафінованих і нерафінованих саломасів, м'яких маргаринів, гранульованого лущиння, тостованих шротів і технічного кисню. ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» також спеціалізується на випуску рафінованої дезодорованої соняшникової олії марки П, яка фасується в ПЕТ-пляшки різного об'єму (0,5 л, 0,88 л, 1 л, 5 л).

Також комбінат виробляє нерафіновану дезодоровану соняшкову олію та маргаринову продукцію під торговою маркою «Віолія». Ця продукція з логотипом «Віолія» реалізується в багатьох регіонах України. Рослинні жири для глазури, замінники молочного жиру, шортенінги та саломаси серії «Віолія» користуються популярністю на підприємствах, таких як ХБК у Харкові, «Світ ласощів» у Черкасах, КМЗ «ОЛКОМ» у Києві, ТМЗ «Тульчинка» у Тульчині та інші. Саломас рафінований дезодорованої серії «Віолія» постачається на ТОВ «Авіс» у Вінниці. Асортимент продукції налічує понад 70 найменувань, вся

фасована продукція виготовляється під торговою маркою «Віолія».

Збутом продукції з давальницької сировини займаються постачальники сировини. Продукція ПАТ «Вінницький ОЖК» відвантажується не тільки у всі регіони України, країни СНГ, але й експортується більше ніж в 20 країн світу: Велику Британію, Португалію, Польщу, Чехію, Беліз, Литву, Індію, Австрію, Британські Віргінські острови, Гонконг, Кіпр, Швейцарію, Китай, Білорусь, США та ін.

Товариство надає послуги з заготівлі та переробки олійних культур і сировини, виконує промислові та непромислові роботи, здійснює пасажирські та вантажні перевезення власним транспортом, веде комерційну, маркетингову, посередницьку та зовнішньоекономічну діяльність. До переліку послуг також входить виробництво та постачання кисню, технічне обслуговування кисневих балонів, а також придбання, зберігання, транспортування і знищення прекурсорів. Товариство має право займатися будь-якими видами господарської діяльності, не забороненими законодавством України, включаючи впровадження інновацій та сучасних управлінських методів.

ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» орієнтується на виробництво конкурентоспроможної продукції, що відповідає сучасним стандартам якості та безпеки. Власні сировини та повний цикл переробки олійних культур забезпечують конкурентні переваги в ціні та якості продукції. Промислова група «Віолія», у відповідності до якої входить комбінат, є однією з найбільших виробників в олійно-жировій галузі України з широким асортиментом товарів, а сам ПАТ «Вінницький ОЖК» є універсальним підприємством, яке переробляє три види олійних культур і проводить глибоку переробку олії. Наявність двох олієекстраційних заводів дозволяє комбінату одночасно обробляти дві види олійних культур.

На сьогодні площа комбінату становить приблизно 21,46 га. Підприємство має вигідне розташування поблизу залізничного вокзалу, що дає змогу завантажувати вагони готової продукції та вивантажувати сировину зі складів. Кількість працівників станом на кінець 2023 року досягла 878 осіб. В ПАТ

«Вінницький олійножировий комбінат» реалізована лінійно-функціональна організаційна структура управління.

Основні постачальники сировини та їх частка у загальному обсязі 2021-2023 роках (середнє значення) наведені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Основні постачальники сировини ПАТ «ВОЖК», 2021-2023 рр.

№ п/п	Сировина та допоміжні матеріали	Постачальник	Місцезнаходження постачальника	Частка постачальника у загальних поставках сировини, 100%
1	Насіння ріпаку та соняшнику	ЗАТ «КМТ»	Вінниця, Україна	100
2	Олія, олеїн	«Спінакер – Вест»	Дніпропетровськ	12,1
3	Ящики для пакування	ТОВ «Паритет», ВАТ «Торгтехніка»	Вінниця Вінниця	100
4	Нефрас	СП «Фобос»	Кременчук	100
5	Електрична енергія	ВАТ АК „Вінницяобленерго” СО Вінницькі МЕМ	Вінниця Вінниця	100
6	Природний газ	ДТ „Вінницькі теплові мережі”	Вінниця	100
7	Насіння олійних культур	ТОВ Політрейд	Київ	100

Складено автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Вінницький олійножировий комбінат переважно переробляє насіння соняшнику та ріпаку, постачаючи його на надавачних умовах із залізничним транспортом від найближчих сільгосппідприємств. Сьогодні комбінат виробляє значну частину всіх кулінарних і кондитерних жирів в Україні, користуючись попитом за допомогою власної сировинної бази, що забезпечує конкурентоспроможні ціни, та новітніми технологіями. Його потужності включають два олійноекстраційні заводи, гідрогенізаційний завод, цех фасування, дільницю гранулювання та елеватори, що дозволяє щодня переробляти значні обсяги сировини. Підприємство реалізує продукцію під власну торгову марку і постійно впроваджує інновації, що сприяє зниженню собівартості кінцевої продукції для споживачів.

Оцінку та аналіз основних показників будемо проводити на основі форм № 1 та № 2 за 2021-2023 роки, застосовуючи горизонтальний (часовий) аналіз. Цей метод забезпечує порівняння кожної позиції звітності з відповідними показниками попередніх періодів, а також визначення відмови показників поточного періоду від показників минулих років. Крім того, буде використано вертикальний, трендовий та порівняльний аналіз. Результати аналізу основних фінансово-економічних показників діяльності ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності
ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат», тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення:	
	2021	2022	2023	2023 від 2022 р.	2022 від 2021 р.
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації	285368,0	1764925,0	3477999,0	+1713074,0	+1479557,0
2. Собівартість реалізованої продукції	180358,0	1376600,0	3138712,0	+1762112,0	+1196242,0
3. Валовий прибуток	105010,0	388325,0	339287,0	-49038,0	+283315,0
4. Фінансові результати від операц. діяльності	86832,0	323287,0	182170,0	-141117,0	+236455,0
5. Чистий прибуток (збиток)	69,0	570,0	387,0	-183,0	+501,0
6. Валюта балансу	1955001,0	4180206,0	5157683,0	+977477,0	+2225205,0
7. Власний капітал	1011228,0	2304489,0	2812995,0	+508506,0	+1293261,0
8. Залучений капітал	943773,0	1875717,0	2344688,0	+468971,0	+931944,0
9. Необоротні активи	1719589,0	3319963,0	3934709,0	+614746,0	+1600374,0
10. Оборотні активи	235412,0	860243,0	1222974,0	+362731,0	+624831,0

Розраховано автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

У 2023 році підприємство отримало чистий дохід від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг у розмірі 3 477 999 тис. грн, що перевищило показник 2022 року на 1 479 557 тис. грн (1 764 925 тис. грн). Крім того, цей результат значно перевищує дохід 2021 року, який становив лише 285 368 тис. грн. Такі показники свідчать про істотне зростання масштабів діяльності, збільшення обсягів виробництва та продажів, а також успішне освоєння нових ринків.

Розширення виробничих потужностей супроводжувалося пропорційним збільшенням собівартості продукції. У 2023 році вона зросла на 1 762 112 тис. грн у порівнянні з 2022 роком, тоді як у 2022 році зростання склало 1 196 242 тис. грн порівняно з 2021 роком.

Показники валового прибутку також демонструють підвищення ефективності діяльності підприємства. У 2021 році валовий прибуток становив 105 010 тис. грн, у 2022 році він збільшився до 388 325 тис. грн, а у 2023 році досяг 339 287 тис. грн. Загалом за три роки валовий прибуток зріс на 2 342,77 тис. грн, що підтверджує підвищення продуктивності роботи підприємства та його конкурентоспроможність на ринку.

Фінансова звітність підприємства (форма №2) вказує на ефективне управління операційними та фінансовими витратами, що забезпечує стабільність доходів і прибутковість. У 2021 році чистий прибуток ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» становив 69 тис. грн, у 2022 році він зріс до 570 тис. грн, а у 2023 році досяг 387 тис. грн. Хоча у 2023 році прибуток зменшився на 1 375,9 тис. грн у порівнянні з 2022 роком, це пояснюється значними доходами від фінансової діяльності у 2023 році, які не враховувалися в попередньому році.

Фінансова стабільність підприємства підтверджується зростанням власного капіталу та збільшенням як оборотних, так і необоротних активів. Загальна вартість активів у 2023 році склала 5 157 683 тис. грн, що на 977 477 тис. грн більше, ніж у 2022 році. Залучений капітал у 2023 році досяг 2 344 688 тис. грн, що на 468 971 тис. грн більше, ніж у 2022 році, і на 931 944 тис. грн більше, ніж у 2021 році. Це свідчить про стійкий розвиток і зміцнення економічного стану підприємства.

Варто зазначити, що в складі активів підприємства за період з 2021 по 2023 рік спостерігається тенденція, коли власний капітал перевищує залучені кошти (рис. 2.1).

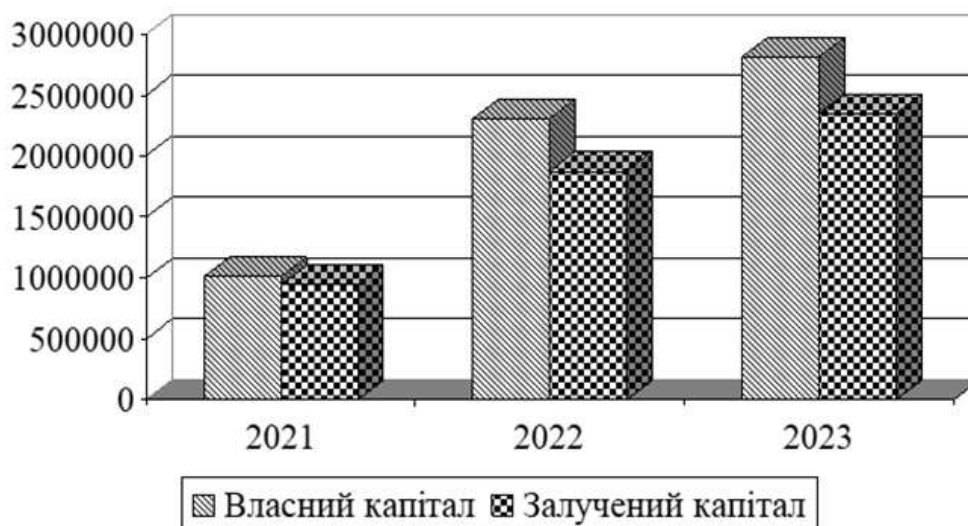

Рис. 2.1 Динаміка джерел фінансових ресурсів підприємства у 2021-2023 рр.

Джерело: розраховано автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

З даних, представлених на рис. 2.1, видно, що в період з 2021 по 2023 рік структура фінансових ресурсів підприємства в основному формувалася за рахунок власних коштів, хоча частка залучених фінансів також була значною.

Проаналізуємо показники ліквідності ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за період 2021-2023 рр.. Ці показники є прибутковими для оцінки фінансової стійкості підприємства, після чого вони демонструють спроможність компанії виконувати свої короткострокові зобов'язання. У цьому контексті порівнюємо отримані значення з нормативними показниками, представленими в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз показників ліквідності ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Показник	Роки			Нормативне значення
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт покриття	1,32	2,03	3,0	> 1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,36	1,32	2,3	0,6 – 0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,009	0,008	0,005	> 0 Збільшення
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	716,05	2952,5	4779,35	> 0 Збільшення

Розраховано автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Як бачимо з таблиці 2.3, загальний коефіцієнт покриття в періоді 2021-2023 років залишився на високому рівні, що відповідає нормативним значенням і має тенденцію до зростання: 1,32 у 2021 році, 2,03 у 2022 році та 3,0 у 2023 році. Це означає, що сума оборотних коштів підприємства у 2023 році перевищила поточні зобов'язання в тричі. Коефіцієнт швидкої ліквідності також показує тенденцію до зростання в поточному аналізованому періоді, і лише у 2021 році він був меншим за нормативне значення, становлячи 0,36. У 2022-2023 роках цей показник склав відповідно 1,32 і 2,3. Чистий оборотний капітал на кінець 2023 року склав 4779,35 тис. грн., що діє на те, що, покриваючи всі його поточні зобов'язання, підприємство залишиться з цією сумою для ведення подальшої господарської діяльності, що знижує ризик банкрутства у разі одночасного пред'явлення вимоги. Таким чином, загалом можна стверджувати, що ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» є високоліквідним підприємством.

Показники, що відображають фінансову стійкість ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» розраховано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Показник	Роки			Нормативне значення
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт фінансової автономії	0,05	0,15	0,54	> 0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	17,8	6,4	1,8	< 2 Зменшення
Коефіцієнт фінансового ризику	16,9	5,4	0,83	< 1 Зменшення
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	2,3	2,2	0,8	> 0 Збільшення
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,24	0,5	0,66	> 0,1

Джерело: розраховано автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Результати аналізу, представлені в таблиці 2.4, показують на високому рівні фінансової стійкості ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» у 2023 році, незважаючи на низькі показники в попередній період. Коефіцієнт фінансової автономії становив 0,54, що означає, що власний капітал склав 54%

від загальної суми капіталу підприємства, що є позитивним показником, останнім нормальним значенням є 50:50. Коефіцієнт фінансової незалежності, який показує, на скільки разів валютного балансу перевищує власний капітал, становив 1,8 у 2023 році, що також відповідає нормі. Коефіцієнт фінансового ризику зменшився протягом 2021-2023 років і у 2023 році склав 0,83, що є нижче одиниці. Якщо коефіцієнти маневреності власного капіталу знизилися з 2,3 у 2021 році до 0,8 у 2023 році, то коефіцієнти маневреності власного капіталу зменшуються відповідно до нормативного значення ($> 0,1$) і зростають за аналізований період. Отже, можна з упевненістю стверджувати, що підприємство має високий рівень фінансової стійкості.

Переходимо до детального аналізу показників ділової активності підприємства (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз ділової активності ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

Показник	Роки			Нормативне значення
	2021	2022	2023	
Коефіцієнт оборотності активів	0,37	1,1	1,1	Збільшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,52	2,4	3,1	Збільшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	2,0	2,5	2,1	Збільшення
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	183	146	174	Зменшення
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	702	152	118	Зменшення
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	0,54	3,2	4,4	Збільшення
Коефіцієнт оборотності основних засобів	1,3	3,2	2,5	Збільшення
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	6,6	7,0	2,0	Збільшення

Розраховано автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Аналіз ділової активності підприємства мав кілька важливих результатів:

- коефіцієнти оборотності активів зросли з 0,37 у 2021 році до 1,1 у 2023 році, що підвищує ефективність використання активів;
- коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості також показали позитивну тенденцію, а рядок її погашення значно скоротився з 702 днів у 2021 році до 118 днів у 2023 році, що може сприяти отриманню нових кредитів;

– коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився до 2,1 у 2023 році з 2,5 у 2021 році, за строк погашення з 146 до 174 днів, що показало про «заморожені» фінансові ресурси, які могли б підвищити ліквідність і фінансову стійкість;

– коефіцієнти оборотності матеріальних запасів та основних засобів підвищилися, а коефіцієнти оборотності власного капіталу знизилися з 6,6 до 2,0.

Загалом, ділова активність підприємства зросла, проте деякі показники все потребують уваги для подальшого покращення.

Отже, аналіз основних показників діяльності ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2018-2020 роки показує, що підприємство працює ефективно та досягає гарних результатів. у цьому періоді має бути позитивна тенденція в показниках фінансової стабільності, ліквідності та ділової активності. Компанія змогла значно збільшити обсяги виробництва та продажів, що, у свій час, призвело до зростання чистого доходу та валового доходу. Високий рівень фінансової стійкості негативно впливає на те, що підприємство вміє ефективно управляти своїми ресурсами та підтримувати стабільну платоспроможність навіть у складних економічних умовах. Ці результати свідчать про те, що ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» успішно пристосовується до змін на ринку та залишається конкурентоспроможним у своїй галузі.

2.2. Аналіз прибутковості підприємства

Прибуток відображає фінансові результати діяльності підприємства, демонструє ефективність виробничих процесів, сприяє соціально-економічному розвитку, є ключовим джерелом фінансових ресурсів, забезпечує захист від ризику банкрутства та слугує основою для підвищення ринкової вартості компанії.

Основна мета системи отримання прибутку полягає у вирішенні кількох важливих завдань. По-перше, це максимізація прибутку з урахуванням

можливостей підприємства та умов ринку. По-друге, створення резервів для подальшого зростання прибутку через операційну, інвестиційну та фінансову діяльність, а також оптимізація витрат і формування ефективної цінової та податкової політики. Важливо також оцінювати прибутковість окремих операцій, забезпечувати високу якість отриманого прибутку та мінімізувати підприємницькі ризики.

Крім того, система повинна гарантувати виплату достатнього доходу власникам інвестованого капіталу, формувати необхідні фінансові ресурси для стратегічного розвитку підприємства та сприяти постійному зростанню його ринкової вартості. Зміцнення конкурентоспроможності компанії через ефективний розподіл і використання прибутку є невід'ємною частиною управлінських процесів. Всі ці завдання взаємопов'язані та потребують комплексного підходу для їх оптимізації в рамках управління прибутком.

Додатково, система управління прибутком повинна включати аналіз ринкових тенденцій, інноваційні підходи до підвищення продуктивності, а також впровадження сучасних технологій для забезпечення сталого розвитку підприємства. Важливим аспектом є також соціальна відповідальність бізнесу, яка забезпечує довгострокову стабільність і позитивний імідж компанії на ринку. Таким чином, ефективне управління прибутком не лише забезпечує фінансову стабільність, але й сприяє загальному успіху та розвитку підприємства в конкурентному середовищі.

Для глибокої оцінки прибутковості ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» необхідно ретельно дослідити зміни у фінансових результатах підприємства, що допоможе виявити основні тенденції його діяльності. Аналіз фінансових показників дає змогу оцінити динаміку доходів і витрат, а також визначити формування та склад прибутку. Зокрема, вивчення показників доходів від основної діяльності, операційного та чистого прибутку дозволяє зробити висновки щодо ефективності управління фінансовими ресурсами та витратами (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз динаміки зміни фінансових результатів діяльності ПАТ
«Вінницький олійножировий комбінат»

Показники	Роки			Відхилення:	
	2021	2022	2023	2023 від 2022 р.	2022 від 2021 р.
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації	285368,0	1764925,0	3477999,0	+1713074,0	+1479557,0
2. Собівартість реалізованої продукції	180358,0	1376600,0	3138712,0	+1762112,0	+1196242,0
3. Валовий (збиток) прибуток	105010,0	388325,0	339287,0	-49038,0	+283315,0
4. Фінансові результати від операц. діяльності	86832,0	323287,0	182170,0	-141117,0	+236455,0
5. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	2463,0	2664,0	1966,0	-698,0	-497,0
6. Фінансові результати від звичайної діяльності після оподаткування	69,0	570,0	387,0	-183,0	+318,0
5. Чистий прибуток (збиток)	69,0	570,0	387,0	-183,0	+501,0

Розраховано автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Аналіз фінансових результатів підприємства за період 2021-2023 років демонструє помітні зміни. У 2021 році дохід підприємства становив 69 тис. грн, у 2022 році він зріс до 570 тис. грн, а у 2023 році досяг 387 тис. грн. Водночас чистий прибуток у 2023 році знизився на 183 тис. грн порівняно з 2022 роком, що було зумовлено суттєвим зменшенням фінансових результатів від операційної діяльності на 141 117 тис. грн.

Попри зниження чистого прибутку, у 2023 році зафіксовано зростання ключових показників, що свідчать про активізацію діяльності підприємства. Зокрема, чистий дохід від реалізації продукції, робіт і послуг зріс на 1 713 074 тис. грн, що свідчить про збільшення обсягів виробництва та комерційної активності. Однак паралельно зі зростанням доходів спостерігалось значне підвищення собівартості реалізованої продукції, яка зросла на 1 762 112 тис. грн. Це свідчить про істотне зростання витрат, пов'язаних із виробництвом та реалізацією товарів і послуг.

Отже, хоча підприємство досягло позитивних результатів у вигляді зростання виручки, значне підвищення витрат негативно позначилося на загальному фінансовому результаті. Це підкреслює важливість оптимізації витрат і підвищення ефективності операційної діяльності для зміцнення фінансової стійкості.

Наступним етапом аналізу прибутковості ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» є обчислення показників рентабельності, які визначаються за формулою 1.6-1.13. Результати розрахунків узагальнені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз основних показників рентабельності підприємства

Показник	Роки			Зміна значення 2023 р. в порівнянні з			
				2021 р.		2022р.	
	2021	2022	2023	абс. відх.	%	абс. відх.	%
1. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	8,7	14,3	14,7	6,0	68,9	0,4	2,8
2. Коефіцієнт рентабельності активів	7,4	12,8	8,4	1,0	13,5	-4,4	-34,4
3. Коефіцієнт рентабельності продажу	4,2	6,1	4,4	0,2	4,8	-1,7	-27,9
4. Коефіцієнт рентабельності витрат	4,6	6,7	4,9	0,3	6,5	-1,8	-26,9
5. Коефіцієнт рентабельності акціонерного капіталу	3,5	3,1	0,8	-0,3	-9,5	-2,3	-73,4
6. Коефіцієнт рентабельності інвестицій	4,7	3,9	0,4	-0,8	-17,5	-3,5	-88,8
7. Коефіцієнт рентабельності продукції	1,3	2,7	1,3	+1,3	+102,3	-1,3	-50,5
8. Коефіцієнт рентабельності загальної рентабельності	1,5	2,04	0,6	+0,5	+33,08	-1,3	-66,9

Джерело: розраховано автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат»

У 2023 році активність підприємства становила 8,4, у той час як у 2022 та 2021 роках цей показник дорівнював 12,8 і 7,4 відповідно. Це означає, що у 2023 році кожна інвестована гривня принесла 8,4 грн. прибутку, тоді як у попередні роки прибуток складав 12,8 грн. і 7,4 грн. Динаміка цього показника

про позитивні зміни і вказує на ефективність використання активів компанії. Рентабельність власного капіталу також демонструє зростання протягом трьох років, що свідчить про стабільність підприємства у використанні власних коштів та їх ефективність. Згідно з проведеними розрахунками, показники рентабельності витрат та продажів також відзначають позитивну тенденцію до зростання за період 2021-2023 років, що пов'язано із збільшенням обсягів виробництва підприємства.

Отже, ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за період 2021-2023 рр. є рентабельним підприємством, що свідчить про ефективність діяльності даного суб'єкта господарювання.

Далі розраховуємо норму розподілу дивідендів за формулою (1.13):

$$\text{2022 рік: } K_{\text{нрд}} = \frac{1592,6}{7402,1} \times 100\% = 21,51\%;$$

$$\text{2023 рік: } K_{\text{нрд}} = \frac{896,5}{3140,1} \times 100\% = 28,55\%.$$

Норма розподілу дивідендів за 2023 рік зросла на 7,04% порівняно з попереднім роком, досягнувши 28,55%, що не відповідає загальноприйнятим стандартам. Наприклад, в європейських країнах норма розподілу дивідендів для підприємств становить 0,4 - 0,6. У цьому випадку розрахована величина може бути неприйнятною для інвесторів.

При аналізі прибутковості підприємства важливо дізнатися інформацію про рух грошових коштів, після чого вона надає основи для оцінки спроможності підприємства залучити та використати грошові кошти та їх еквівалент. Підприємство може продемонструвати високі доходи, але одночасно мати серйозні проблеми з грошовими коштами, або ж бути помірно прибутковим, маючи значні залишки готівки. Звіт про рух грошових коштів показує ці надлишки і дефіцит. Фінансова гнучкість відображає здатність підприємства генерувати достатню кількість грошових коштів для своєчасного реагування на несподівані потреби та можливості. Аналіз руху грошових коштів за минулі періоди, особливо від основної діяльності, є кількістю для оцінки фінансової

гнучкості. Оцінка здатності компанії витримати несподіване падіння попиту може включати в себе аналіз грошових потоків від основної діяльності за попередні роки. Чим більш значними є ці грошові потоки, тим більша ймовірність, що фірма зможе отримати негативні зміни в економічному контексті.

Аналіз грошових потоків ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2021-2023 рр. наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз грошових потоків ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» за 2021-2023 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення	
	2021	2022	2023	2023/2022	2022/2021
Чистий рух грошових коштів за звітний період:	-157	8300	45133	+36833	+8457
чистий рух коштів від операційної діяльності	126008	-84775	157709	+242484	-210783
чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-76515	-120834	-76080	-44754	-44319
чистий рух коштів від фінансової діяльності	-49650	213909	-36496	-250405	+263559

Джерело: розраховано автором за даними ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат».

Дослідження фінансових показників показує, що за період 2021–2023 років чистий рух грошових коштів підприємства мав стабільну тенденцію до зростання, що позитивно відобразилося на його фінансових результатах. Станом на кінець 2023 року залишок грошових коштів досяг 57 602 тис. грн, перевищивши показник кінця 2022 року на 47 420 тис. грн та початок аналізованого періоду на 57 565 тис. грн. Ця динаміка відображає покращення фінансової стабільності підприємства, забезпечуючи його ліквідність та готовність до змін у зовнішньому середовищі. Зростання залишку коштів також свідчить про ефективність фінансової стратегії підприємства та його здатність генерувати ресурси для подальшого розвитку й інвестицій.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Оптимізація фінансових ресурсів для підвищення прибутковості підприємства

Одним із ключових інструментів підвищення прибутковості підприємства є створення дієвого механізму управління фінансами. У сучасних умовах глобальних змін і динамічного ринкового середовища управління фінансовими ресурсами потребує системного підходу, інтеграції сучасних технологій та врахування ресурсного потенціалу, конкурентних переваг і активності підприємства. Досягнення ефективності у фінансовому менеджменті можливе завдяки науково обґрунтованому вдосконаленню методів формування, розподілу та використання фінансових ресурсів.

Запровадження систем фінансового моніторингу має ґрунтуватися на використанні сучасних технологій і наукових досягнень, що дозволяє фінансовим підрозділам оперативно отримувати необхідну аналітичну інформацію. Одним із ключових аспектів модернізації фінансового менеджменту є інтеграція інформаційних технологій у процес прийняття рішень щодо управління фінансовими потоками. Це сприяє не лише підвищенню точності й швидкості обробки інформації, але й оптимізації управлінських процедур, орієнтованих на ефективне використання фінансових ресурсів компанії [41-44].

Для формування дієвої системи фінансового управління необхідно враховувати фактори, що впливають на структуру і розподіл фінансових ресурсів. Ці чинники можна поділити на внутрішні, які залежать від діяльності підприємства, та зовнішні, пов'язані з економічним середовищем.

Для покращення ефективності використання фінансових ресурсів було виділено два основні підходи:

1. Вдосконалення інформаційної бази. Це передбачає глибший аналіз і оцінку фінансових показників, ретельне дослідження напрямів управління ресурсами та збір інформації з надійних джерел. Такий підхід забезпечує об'єктивну оцінку поточного стану підприємства та сприяє ухваленню раціональних рішень.

2. Актуалізація розрахункових показників. Показники рентабельності, фінансової стійкості та платоспроможності мають бути адаптовані до сучасних умов, що дозволить краще оцінювати фінансовий стан підприємства.

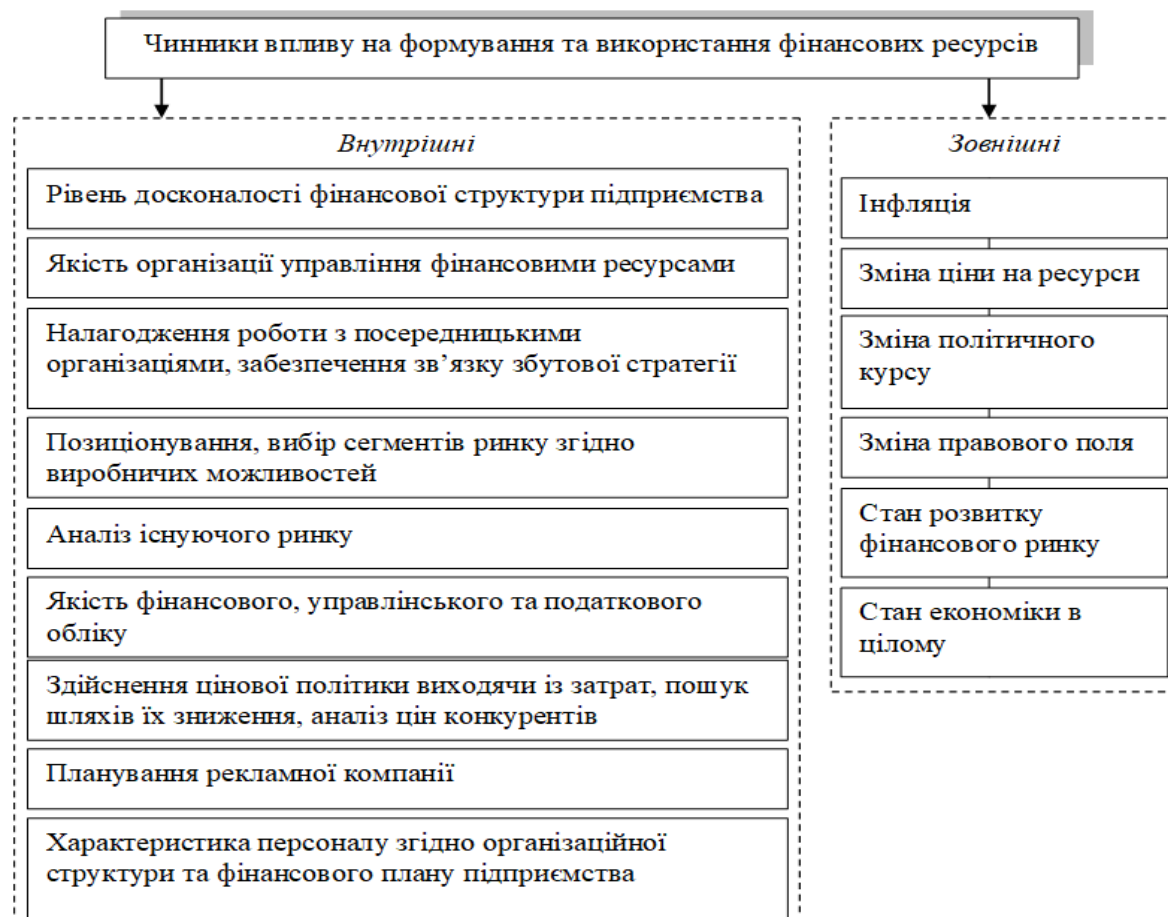

Рис. 3.1 Чинники впливу на формування і використання фінансів підприємства

Джерело: власні дослідження автора

Для досягнення поставлених цілей у сфері управління фінансами доцільно використовувати системний підхід, який дозволяє комплексно аналізувати фактори впливу, приймати обґрунтовані рішення та ефективно розподіляти ресурси.

Системний підхід виробляє загальну стратегію управління фінансовими ресурсами, яка, крім плану для звичайних умов роботи компанії, також включає допомогу в нестабільних (кризових) ситуаціях. Серед цих дій варто зазначити:

- 1) проведення моніторингу фінансового стану підприємства для раннього виявлення кризових явищ;
- 2) постійну оцінку можливостей подолання загрози фінансової кризи;
- 3) складання списку заходів для запобігання загрозам фінансового стану підприємства;
- 4) оцінку ефективності запланованих заходів з метою нейтралізації негативних впливів тощо.

На основі проведеного дослідження запропонована поетапна схема підвищення ефективності управління фінансами:

- I. Формулювання проблеми на підприємстві.
- II. Збір даних.
- III. Встановлення критеріїв ефективності.
- IV. Розробка ефективної фінансової стратегії.
- V. Впровадження механізму управління фінансовими ресурсами.
- VI. Оцінка результату реалізації стратегії.

Кожен з цих етапів є місцем для знаходження виходу з фінансової нестабільності підприємства. Під час виконання кожного з них необхідно провести моніторинг поточного стану підприємства, проаналізувати діяльність конкурентів на ринку в обраній галузі та прийняти рішення про впровадження ефективної політики, що сприятиме підвищенню результативності господарської діяльності.

В Україні існує певний досвід впровадження антикризового фінансового управління на підприємствах, однак його розвиток і вдосконалення все ще перебувають на початковому етапі. Для досягнення значних успіхів у цій сфері необхідно теоретично обґрунтувати основи антикризового управління, а також застосувати комплексний підхід із використанням різноманітних методів і механізмів реалізації.

Система управління фінансами підприємства має бути побудована на основі чіткої взаємодії між логічною моделлю управління фінансовими ресурсами та ключовими концепціями, методологіями, механізмами та інструментами (див. рис. 3.2).

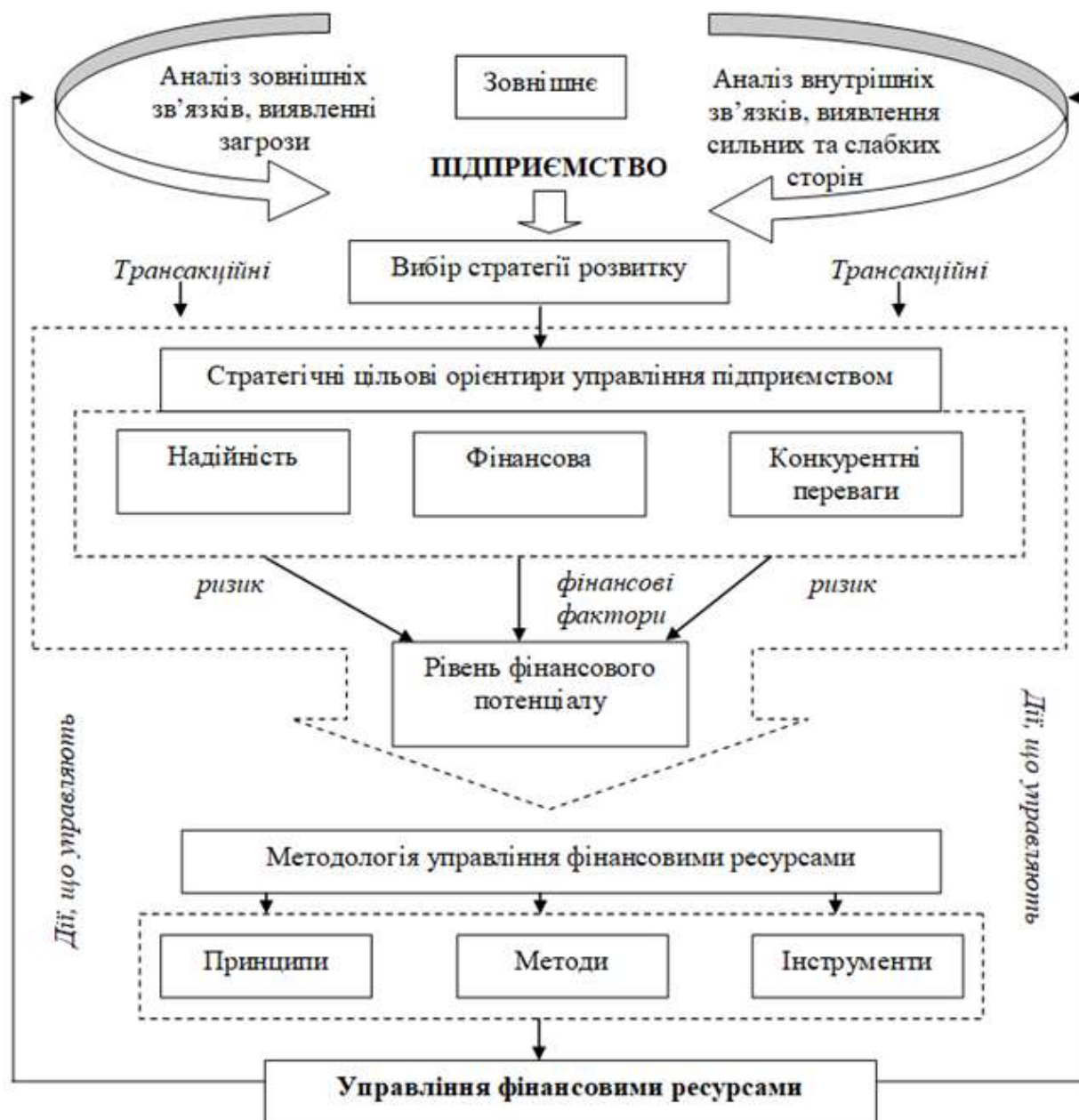

Рис. 3.2 Логічна модель управління фінансами підприємства

Джерело: власна розробка автора

Підвищення ефективності використання фінансових ресурсів можливе через оптимізацію оборотності активів та покращення показників

рентабельності. Це може бути досягнуто шляхом скорочення терміну оборотності активів і водночас підвищення рентабельності через зниження витрат. Такий підхід дозволяє підприємству не лише покращити фінансову стійкість, але й зміцнити свої позиції в умовах ринкової конкуренції.

Ефективність управління фінансами підприємства значною мірою визначається структурою його капіталу, яка може як сприяти успішній діяльності, так і створювати серйозні перешкоди. Структура капіталу впливає на такі ключові фінансові показники, як рентабельність, норма прибутку, а також коефіцієнти ділової активності та оборотності.

Аналіз, проведений у розділі 2, свідчить про те, що всі показники рентабельності підприємства є негативними. Крім того, коефіцієнти оборотності також мають незадовільні значення, що свідчить про неефективне використання фінансових ресурсів. Основними рекомендаціями для підприємства є впровадження заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання капіталу та досягнення прибутковості.

У ході дослідження було виявлено кілька слабких місць у фінансовій діяльності підприємства. Найсерйознішою проблемою є наявність застарілих активів на балансі, що негативно впливає на рентабельність активів і коефіцієнти оборотності. Крім того, на балансі підприємства є земельні ділянки з готовою інфраструктурою, але лише незначна частина основних засобів здається в оренду. Виробнича діяльність підприємства на момент аналізованого періоду була фактично припинена, що додатково знижує ефективність використання наявних ресурсів.

Для поліпшення фінансових показників підприємству необхідно розробити стратегію оновлення активів, оптимізувати структуру капіталу та активніше використовувати наявні ресурси, зокрема земельні ділянки та інфраструктуру, для генерування додаткових доходів.

Отже, основна проблема виникає у значній частині активів, які не використовують для отримання прибутку. Рекомендовано ПАТ «Вінницький олійножировий комплекс» провести модернізацію та ремонт у будівлях,

застосовуючи новітні технології та екологічні матеріали. Хоча спочатку це вимагати нових кредитів, досвід багатьох підприємств показує, що оновлення основних фондів завжди дає позитивні результати.

Оновлення основних фондів є необхідним кроком для відновлення діяльності підприємства на належному рівні. Відповідно до класифікації виробничо-економічної діяльності, ПАТ «Вінницький олійножировий комплекс» потребує активізації таких напрямів:

- оптова торгівля харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами;
- реалізація несільськогосподарських проміжних продуктів на оптовому ринку;
- торгівля паливними матеріалами;
- надання послуг із оренди автомобілів.

Підприємству слід також звернути увагу на своє майно, зокрема земельні ділянки та будівлі. Якщо не всі активи будуть використані у виробництві, частина з них варто здавати в оренду, що дозволить збільшити показник оборотності дебіторської заборгованості та отримати додаткові прибутки.

Для управління фінансами використовувати прогресивні методи:

- методи збільшення власного капіталу підприємств;
- методи підвищення позичкового капіталу підприємств;
- методи оптимізації структури активів підприємства.

З огляду на сучасні економічні та політичні умови в країні, модель управління фінансами підприємства, особливо грошовими потоками, повинна враховувати як загальні, так і специфічні цілі. До них належать:

- забезпечення тимчасового чи повного покриття потреб у капіталі для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- підтримання необхідного рівня платоспроможності та ліквідності підприємства;
- оптимізація інвестиційних грошових потоків, з урахуванням того, що вихідний інвестиційний потік знижує вартість підприємства, а його ефективна

генерація компенсує це за рахунок збільшення вхідних або скорочення вихідних потоків у перспективі;

- узгодження політики управління грошовими потоками з потребами операційної діяльності, зокрема щодо управління робочим капіталом та формування прибутку;

- організація фінансових потоків для оптимізації структури капіталу та зниження середньозваженої вартості фінансових ресурсів;

- ефективне використання грошових коштів як обмеженого ресурсу підприємства;

- досягнення балансу між створенням резервів ліквідності та альтернативними варіантами використання фінансових ресурсів;

- мінімізація витрат, пов'язаних із управлінням грошовими потоками.

Цей підхід дозволяє підприємству зберігати стабільність у нестабільних умовах і підвищувати ефективність використання фінансових ресурсів. Таким чином, ефективне управління формуванням та використанням фінансів підприємства дозволить забезпечити приріст добробуту акціонерів, що є основною платнею фінансового менеджменту, і проявиться у зростанні вартості підприємства та створеній грошовій доданій вартості.

3.2 Формування стратегії розвитку підприємства

Ефективність прибутковості підприємства залежить від здатності використовувати наявні можливості та долати зовнішні загрози, а майбутні фінансові результати формуються на основі прогнозів розвитку. Ключовими елементами цього процесу є стратегічне формування місії компанії, визначення цілей і вибір оптимальної стратегії. Для підвищення прибутковості ПАТ «Вінницький олійножировий комплекс» важливо оцінити його стратегічний підхід з урахуванням сучасних методологій і класифікацій. Як незалежна юридична особа, підприємство має формувати свою стратегію через загальні збори керівництва, акцентуючи увагу на адаптації до місцевих умов і

регіональних особливостей.

Оскільки ПАТ «Вінницький олійножировий комплекс» діє у конкурентному середовищі Вінницької області, йому необхідно впровадити стратегію зміцнення ринкових позицій. Особливо це актуально у зв'язку з прогнозованим розширенням ринку, яке, за оцінками, може становити 10–20% щорічно з 2025 року. Успішна реалізація цієї стратегії потребуватиме значних маркетингових зусиль, що робить маркетингову стратегію невіддільною частиною загального стратегічного плану підприємства.

Вибір стратегії також залежить від розмірів підприємства, яке за кількістю працівників і обсягом доходів можна віднести до середніх. Враховуючи темпи зростання капіталу, які відповідають динаміці розвитку ринку, найбільш доречною є стратегія лідерства у вибраній ринковій ніші.

З огляду на поточну стадію життєвого циклу підприємства та незначне зниження ключових показників у попередні роки, доцільно розробити та впровадити стратегію зростання. Розвиток ПАТ «Вінницький олійножировий комплекс» має базуватися на результатах фінансового аналізу та SWOT-аналізу, що забезпечить обґрунтованість і ефективність управлінських рішень.

У стратегії розвитку підприємства можна виділити взаємопов'язані елементи: виробничу стратегію, фінансову стратегію, маркетингову стратегію та соціальну стратегію. Стратегія виступає інструментом для досягнення поставлених цілей.

Отже, після детального аналізу типу стратегії та рівнів її формування, перейдемо до кількох характеристик цілей. Фінансові та стратегічні цілі є кінцевими для досягнення успіху, адже саме вони виконують фінансову стратегію. Основна стратегічна мета – це забезпечення лідерських позицій на ринку, що розбивається на короткострокові цілі. При формуванні системи цілей необхідно змінити горизонт планування, який включає загальний (на 5 років) та поточні періоди, що підпорядковуються стратегічним і поточним цілям відповідно.

До фінансових цілей, які підприємство поставити на перспективу, можна

віднести:

1. Зростання доходів у більш швидкому темпі та вихід на рівень прибуткової діяльності (вдвоє за період з 2024 по 2026 роки);
2. Підтримання темпів зростання капіталу на рівнях 17-20% (за досліджуваній період темпів зростання становив 17,71%);
3. Забезпечення певного рівня прибутку від операційної діяльності;
4. Досягнення мінімального рівня рентабельності (рентабельність виробництва на 20% та іншої операційної рентабельності не нижче 5%).

Стратегічні цілі, визначені на весь період реалізації стратегії, передбачають збільшення частки ринку та забезпечення стійкого розвитку підприємства. Для досягнення цих цілей застосовано комплексний підхід до формування системи пріоритетів, який включає деталізацію стратегічних завдань через складання «дерева цілей» (рис. 3.3).

Однією з ключових економічних цілей є забезпечення більш швидкого зростання прибутку порівняно з доходами, що передбачає зниження витрат до оптимального рівня. Для цього проводиться вдосконалення організаційної структури, спрямоване на виділення центрів відповідальності за досягнення фінансових показників і планування їх реалізації. Такий підхід дозволяє забезпечити прозорість фінансових процесів і підвищити контроль за виконанням стратегічних завдань.

Крім того, велика увага приділяється вдосконаленню системи оплати праці. Це включає впровадження мотиваційних програм, які сприяють підвищенню продуктивності та ефективності роботи персоналу, а також створюють умови для розвитку компетенцій і стимулювання ініціативності.

Додатково стратегія передбачає інтеграцію інноваційних технологій у процес управління, що дозволяє автоматизувати планування, моніторинг і аналіз фінансових показників. Це забезпечує можливість оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та досягати поставлених цілей з мінімальними витратами ресурсів.

Таким чином, реалізація стратегічних цілей підприємства ґрунтується на

взаємозв'язку між збільшенням частки ринку, зростанням прибутковості, оптимізацією витрат та вдосконаленням внутрішніх бізнес-процесів.

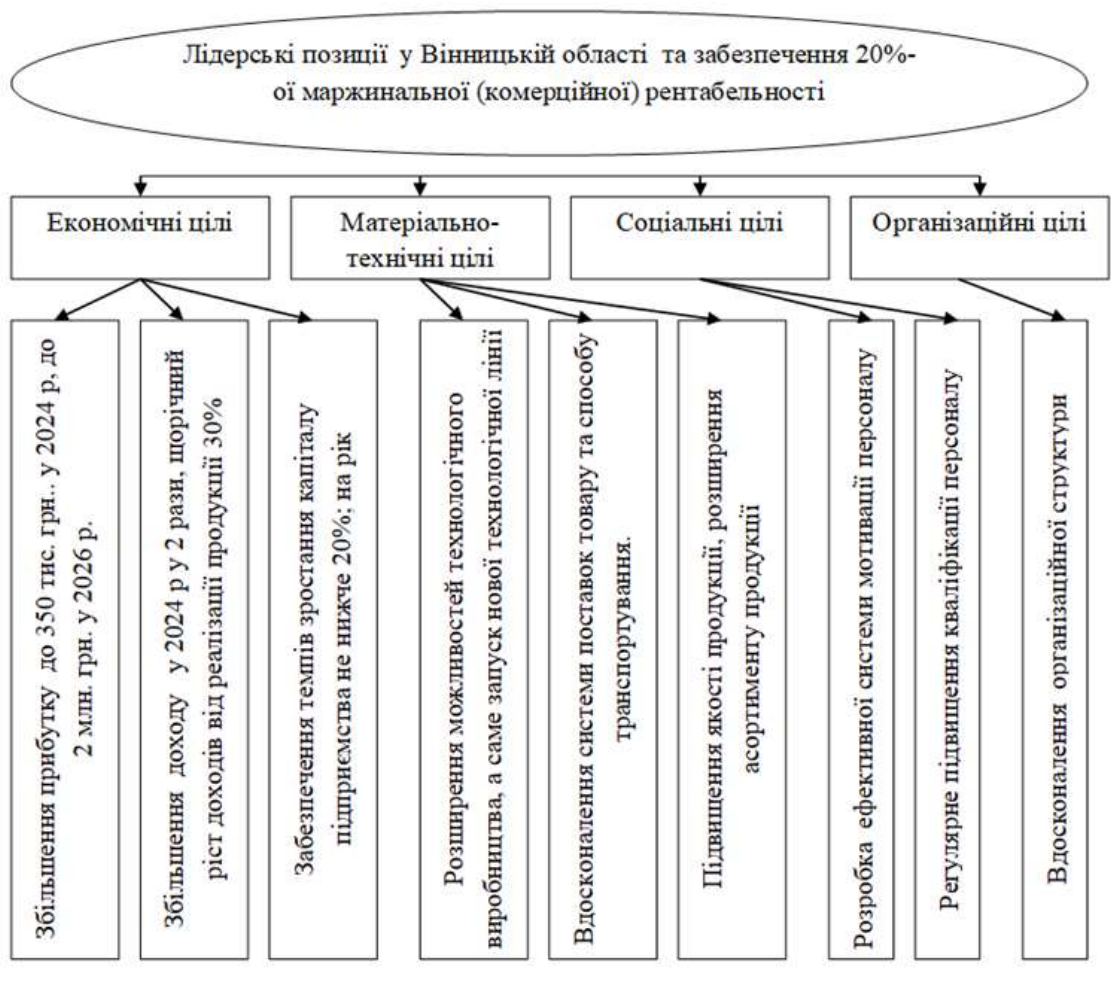

Рис. 3.3. «Дерево цілей» ПАТ «Вінницький олійножировий комплекс» на 2024-2026 рр.

Джерело: складено автором на основі аналітичних досліджень

Ще одним аспектом успішної роботи будь-якого підприємства є стратегічна пропозиція, оскільки вона задає певні стратегічні орієнтири на майбутнє, окреслюючи шляхи розвитку підприємства на термін до 10 років. Реалізація такого проекту потребує проходження кількох етапів адаптації, контролю та коригування на кожному з них.

Слід зазначити, що в системі впровадження відсутній окремий етап мотивації, оскільки вона передбачена на кожному етапі. Кожен етап реалізується окремим підрозділом підприємства та має власну незалежну систему мотивації.

Загалом схема управління в сучасній інноваційній діяльності виглядає наступним чином (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Схема стратегічного управління в сучасній діяльності підприємства.

Джерело: складено автором

Для розширення ринкової присутності та запуску нового асортименту продукції підприємство має розглянути можливість придбання додаткового обладнання. Проект впровадження та реалізації програми триватиме 6 років і складається з чотирьох ключових етапів, при цьому ставка дисконту становить 0,1.

Перший етап (1 рік): Підготовка до запуску нової виробничої програми та проведення маркетингових досліджень для оцінки попиту на нові товари. Очікувані витрати на цей етап складають 60 тис. грн. Витрати будуть здійснені на початку проекту.

Другий етап (1 рік): Розпочинається з першої ключової події, за якою можливі два варіанти розвитку:

1. Згортання проекту (ймовірність 0,15): якщо маркетингові дослідження виявлять недостатній попит або проблеми з інтеграцією проекту з основною виробничою програмою.

2. Розробка нових продуктів (НД і НДР) (ймовірність 0,85): якщо результати досліджень виявлять ринкові перспективи товарів. Очікувані витрати

на цьому етапі – 120 тис. грн.

Третій етап (1 рік): Розпочинається з другої ключової події, після якої також можливі два сценарії:

1. Згортання проекту (ймовірність 0,1): якщо дослідно-виробничі перевірки виявлять конструктивні недоліки або низьку конкурентоспроможність продукції.

2. Створення виробничих потужностей (ймовірність 0,9): у разі успішних результатів перевірки інноваційних продуктів. Витрати на реалізацію цього етапу – 230 тис. грн.

Четвертий етап (3 роки): Розпочинається з третьої ключової події, після якої проект починає генерувати доходи. Розмір надходжень залежатиме від ринкової ситуації. Передбачено три сценарії:

1. Оптимістичний (ймовірність 0,20): щорічні надходження становлять 1 млн грн.

2. Нормальний (ймовірність 0,50): щорічні надходження – 550 тис. грн.

3. Песимістичний (ймовірність 0,30): щорічні надходження – 230 тис. грн.

Завдання:

- побудувати дерево рішень для проекту;
- розрахувати ймовірності для кожного сценарію розвитку проекту;
- обчислити NPV (чистий дисконтований прибуток) для кожного сценарію;
- визначити інтегральний NPV проекту;
- на основі розрахунків оцінити доцільність реалізації проекту з урахуванням рівня ризиків, які його супроводжують.

Висновок має включати рекомендації щодо прийняття або відмови від проекту, залежно від очікуваних фінансових результатів та ризиків.

Метод дерева рішень є ефективним інструментом для аналізу проектів із обмеженою кількістю можливих сценаріїв розвитку. Дерево рішень представляє собою схему, на якій показані різні варіанти розвитку подій. Кожна подія представлена вузлом, рішення – стрілками, а також зазначено час, вартість

виконання робіт і ймовірність вибору певного шляху. Побудувавши дерево рішень, необхідно визначити ймовірність реалізації кожного сценарію, розрахувати NPV для кожного з них, а також інтегральний NPV для усього проекту.

На рисунку 3.5 представлено дерево рішень нашого проекту. Одні кола на схемі позначають події (початок і завершення етапів проекту), потім як подвійні кола вказують на ключові події, після яких можливі альтернативні варіанти розвитку проекту. Стрілки відображають етапи, цифри над стрілками представляють грошові потоки проекту (без урахування дисконту), а жирним шрифтом видалені цифри показують ймовірність прийняття певного рішення.

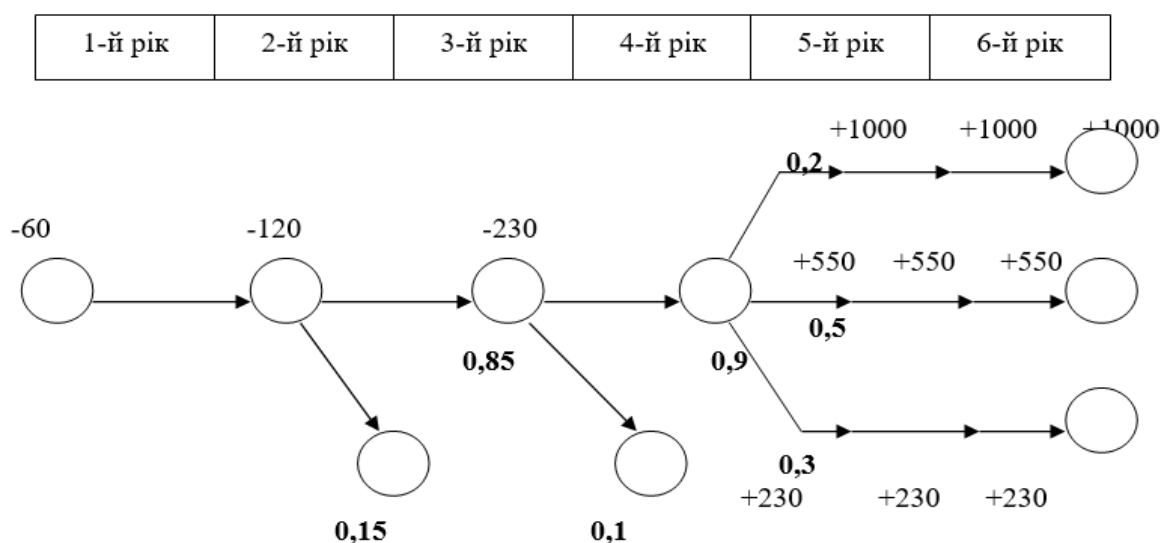

Рис. 3.5. Дерево рішень інноваційного проекту

2 – ключові події;

1 – 2 – маркетингове дослідження;

2 – 4 – НД і НДР;

4 – 6 – розробка, виготовлення, впровадження, або купівля нового обладнання;

6 – 7, 6 – 8, 6 – 9 – виробництво;

2 – 3, 4 – 5 – згорання проекту.

Таким чином, можливі шляхи розподілу з відповідними ймовірностями виглядають наступним чином:

1. Перший маршрут: $1 \rightarrow 2 \rightarrow 3$, ймовірність становить 0,15.
2. Другий маршрут: $1 \rightarrow 2 \rightarrow 4 \rightarrow 5$, ймовірність дорівнює $0,85 \times 0,1 = 0,085$.
3. Третій маршрут: $1 \rightarrow 2 \rightarrow 4 \rightarrow 6 \rightarrow 9$, ймовірність розраховується як $0,85 \times 0,9 \times 0,3 = 0,2295$.
4. Четвертий маршрут: $1 \rightarrow 2 \rightarrow 4 \rightarrow 6 \rightarrow 8$, ймовірність становить $0,85 \times 0,9 \times 0,5 = 0,3825$.
5. П'ятий маршрут: $1 \rightarrow 2 \rightarrow 4 \rightarrow 6 \rightarrow 7$, ймовірність складає $0,85 \times 0,9 \times 0,2 = 0,153$.

Тепер здійснюємо приведення грошових потоків проєкту за різними сценаріями його розвитку до початкового моменту життєвого циклу за допомогою методу дисконтування (3.1):

$$P = \frac{Ft}{(1+r)^t} \quad (3.1)$$

де P – теперішня вартість майбутніх грошових коштів;

Ft – величина майбутніх грошових потоків в першому періоді (році);

r – норма дисконту для періоду (року).

Визначаємо значення NPV (чистого дисконтованого прибутку) для кожного сценарію проєкту, а також інтегральне значення NPV, враховуючи ймовірності кожного сценарію шляхом додавання значень NPV з урахуванням ймовірностей. Усі розрахунки подано у таблиці 3.1.

За перший рік дисконтована величина складе: $P_1 = -60$ тис. грн.

За другий рік: $P_2 = -50 / (1 + 0,1)^2 = -120 / 1,21 = -99,173$ тис. грн.

За третій рік: $P_3 = -120 / (1 + 0,1)^3 = -230 / 1,4641 = -157,093$ тис. грн.

Для років 4, 5 і 6 дисконтовані значення для III сценарію будуть:

$$PIII_4 = 230 / (1 + 0,1)^4 = 230 / 2,1435 = 107,301 \text{ тис. грн.},$$

$$PIII_5 = 230 / (1 + 0,1)^5 = 230 / 4,5946 = 50,058 \text{ тис. грн.},$$

$$PIII_6 = 230 / (1 + 0,1)^6 = 230 / 21,1103 = 10,985 \text{ тис. грн.}$$

Для років 4, 5 і 6 дисконтовані значення для IV сценарію будуть:

$$PIV_4 = 550 / (1 + 0,1)^4 = 550 / 2,1435 = 256,589 \text{ тис. грн.},$$

$$PIV_5 = 550 / (1 + 0,1)^5 = 550 / 4,5946 = 119,705 \text{ тис. грн.},$$

$$PIV_6 = 550 / (1 + 0,1)^6 = 550 / 21,1103 = 26,053 \text{ тис. грн.}$$

Для років 4, 5 і 6 дисконтовані значення для V сценарію будуть:

$$PV_4 = 1000 / (1 + 0,1)^4 = 1000 / 2,1435 = 466,526 \text{ тис. грн.},$$

$$PV_5 = 1000 / (1 + 0,1)^5 = 1000 / 4,5946 = 217,647 \text{ тис. грн.},$$

$$PV_6 = 1000 / (1 + 0,1)^6 = 1000 / 21,1103 = 47,370 \text{ тис. грн.}$$

Таблиця 3.1

Розрахунок інтегрального чистого дисконтового прибутку проекту з врахуванням ймовірності сценаріїв його розвитку

№	Роки	Сценарії розвитку				
		I	II	III	IV	V
1.	1 (затрати тис.грн.)	-60	-60	-60	-60	-60
2.	2 (затрати тис.грн.)	0	-99,173	-99,173	-99,173	-99,173
3.	3 (затрати тис.грн.)	0	0	- 157,093	- 157,093	- 157,093
4.	4 (затрати тис.грн.)	0	0	107,301	256,589	466, 526
5.	5 (затрати тис.грн.)	0	0	50,058	119,705	217,647
6.	6 (затрати тис.грн.)	0	0	10,985	26,053	47,370
7.	NPV за сценаріями тис.грн.(сума р.1-6)	-60	-159,173	-147,923	86,081	415,277
8.	Ймовірність сценарію	0,15	0,085	0,2295	0,3825	0,153
9.	NPV з врахуванням ймовірності сценарію, тис.грн(р.7*8)	-9	-13,529	-33,948	32,927	63,537
10.	Інтегральний NPV проекту, тис.грн.(сума р.9 по роках)	39,87				

Джерело: розраховано автором

Аналізуючи вихідні дані, можна зробити висновок, що запропонована стратегічна програма на наступні 6 років є актуальною для підприємства. Очікуваний інтегральний ефект проекту становить 39,987 тис. грн, що протидіє про невисокий рівень ризику. Тому відмовлятися від цього проекту недоцільно, навпаки, варто прийняти його до реалізації.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дозволили глибше зрозуміти процеси, що сприяють підвищенню прибутковості підприємства. З цих позицій можна сформулювати певні висновки та надати пропозиції.

1. Визначено, що прибуток є кінцевим фінансовим результатом, який характеризує ефективність господарської та виробничої діяльності підприємства. У широкому розумінні прибуток представляє собою чистий дохід у грошовому еквіваленті, отриманий підприємцем як винагороду за вкладений капітал і прийняття ризиків, пов'язаних із веденням бізнесу. Прибуток виникає як різниця між загальними доходами та витратами, пов'язаними з виконанням господарських операцій.

2. Розглянуто та проаналізовано різновиди прибутку підприємства та основні функції, які він виконує. У процесі дослідження прибутковості підприємства менеджмент має враховувати джерела його формування, вартість використаних ресурсів, а також рівень ризиків, пов'язаних із певною структурою капіталу. Це завдання є стратегічно важливим і потребує вирішення не лише на етапі створення бізнесу, але й у процесі його розвитку, особливо за умов зміни обсягів або структури капіталу.

3. Хоча існує багато різних коефіцієнтів та підходів для оцінки прибутковості, важливо розробити таку систему критеріїв і нормативних значень, яка б дозволяла максимально точно визначити рівень прибутковості підприємства. Така система повинна бути зрозумілою, логічно обґрунтованою та викликати особливості виду економічної діяльності підприємства.

4. У ході проведеного аналізу було досліджено діяльність ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» – підприємства, яке спеціалізується на виробництві рослинної олії різних видів (соняшникової, ріпакової, соєвої), фасованої та розливної; кондитерських і кулінарних жирів; рафінованих та нерафінованих саломасів; м'яких маргаринів, гранульованого лушпиння та інших продуктів олійно-жирової галузі.

5. Аналіз ключових показників діяльності підприємства за період 2021–2023 років виявив позитивну динаміку розвитку. Зокрема, показники обсягів реалізації продукції, валового прибутку, операційного прибутку та балансової вартості активів демонструють стійку тенденцію до зростання. ПАТ «Вінницький олійножировий комбінат» активно розширює масштаби своєї діяльності, нарощує виробничі потужності та обсяги реалізації, залучаючи як власний капітал, так і кошти з зовнішніх джерел, що забезпечує стабільне отримання значного чистого прибутку.

6. У 2023 році, порівняно з 2022 роком, підприємство зафіксувало незначне зниження чистого прибутку на 183 тис. грн. Це було зумовлено скороченням операційного прибутку на 141 117 тис. грн та суттєвим збільшенням собівартості реалізованої продукції на 1 762 112 тис. грн. Водночас позитивна динаміка рентабельності свідчить про збереження стабільної ефективності діяльності підприємства та його здатності підтримувати конкурентні позиції на ринку.

7. Створено концептуальну модель управління фінансами підприємства, яка поєднує управління фінансовими ресурсами із стратегічним плануванням, інструментами контролю, методами аналізу та механізмами оптимізації фінансових потоків. Ця інтегрована модель спрямована на підвищення ефективності фінансового менеджменту, забезпечуючи гармонійний зв'язок між управлінськими рішеннями та фінансовою стратегією підприємства.

8. Запропоновано та розроблено алгоритм стратегічного розвитку підприємства, до фінансових цілей якого належать:

- 1) зростання доходів більш швидкими темпами та вихід на рівень прибуткової діяльності (у 2 рази у 2024 р. і за період 2024-2026 рр.);
- 2) підтримання темпів зростання капіталу на рівні 17-20% (за досліджуваній період темпи зростання 17,71%);
- 3) забезпечення визначеного рівня прибутку від операційної діяльності;
- 4) забезпечення мінімального рівня рентабельності (рентабельності виробництва на 20%, іншої операційної рентабельності – не нижче 5%).